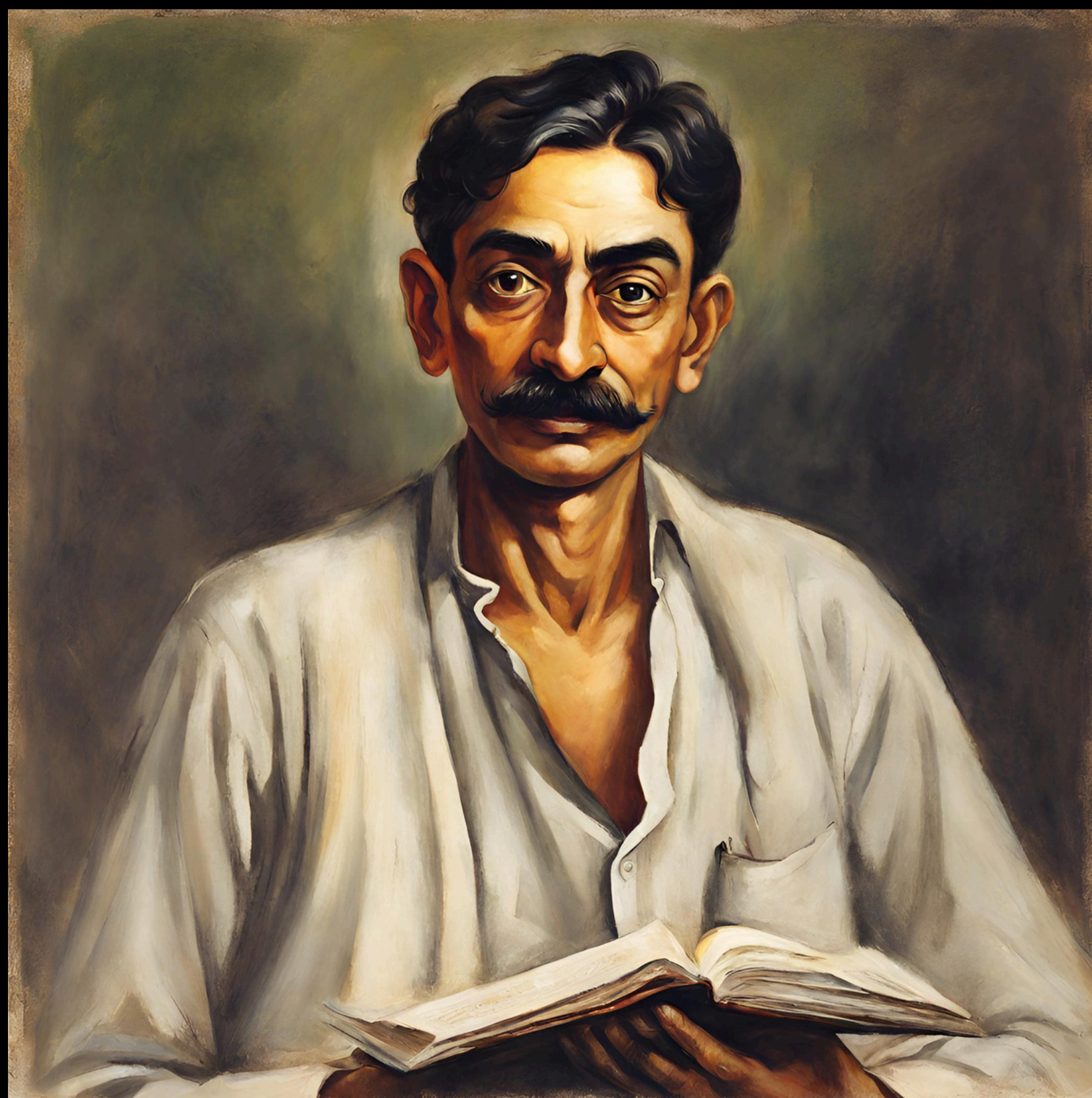

ПРИЧЕ
МУНШИЈА ПРЕМЧАНДА

PRIČE
MUNŠIJA PREMČANDA

ПРЕВЕО
МИХАИЛО

PREVEO
MIHAILO

Suri
Translations

Приче Муншија Премчанда

Priče Munšija Premčanda

Руководилац пројекта: Рагхав Сури
Превео Михаило
Издаје Suri Translations

Rukovodilac projekta: Raghav Suri
Preveo Mihailo
Izdaje Suri Translations

Оригиналне приче су у јавном власништву у Индији, Србији, Сједињеним Државама и многим другим земљама.

Originalne priče su u javnom vlasništvu u Indiji, Srbiji, Sjedinjenim Državama i mnogim drugim zemljama.

Насловна илустрација је слика Муншија Премчанда генерисана вештачком интелигенцијом. Захтев за ову слику поставио је Рагхав Сури.

Naslovna ilustracija je slika Munšija Premčanda generisana veštačkom inteligencijom. Zahtev za ovu sliku postavio je Raghav Suri.

Носиоци ауторских права за овај превод у 2023-2024 Михаило, Raghav Suri, и Suri Translations.

Nosioci autorskih prava za ovaj prevod u 2023-2024 Mihailo, Raghav Suri, i Suri Translations.

www.SuriTranslations.com
www.RaghavSuri.com

Садржај

Мунши Премчанд: Кратка биографија	3
Играчи шаха	4
Увод	5
Играчи шаха	7
Краљ Хардол	21
Увод	22
Краљ Хардол	23
Референце (На енглеском)	35
Додатна литература (На енглеском)	36
Прича о два вола	37
Увод	38
Референце (на енглеском)	51

Sadržaj

Munši Premčand: Kratka biografija	52
Igrači šaha	53
Uvod	54
Igrači šaha	56
Kralj Hardol	70
Uvod	71
Kralj Hardol	72
Reference (Na engleskom)	84
Dodatna literatura (Na engleskom)	85
Priča o dva vola	86
Uvod	87
Reference (na engleskom)	100

Мунши Премчанд: Кратка биографија

Данпат Раи Шривастав, познатији по свом књижевном имену Мунши Премчанд, један је од најславнијих индијских писаца и сматра се да је један од највећих писаца на језицима хинди и урду.

Рођен је 31. јула 1880, у селу Ламхи, у држави Бенарес¹, у Британској Индији. Он је проводио живот у различитим деловима Индије, али увек се враћао својој родној држави, где је и умро 8. октобра 1936, са 56 година. Данас, у његовом родном селу стоји његова статуа.

Као дечак волео је да чита приче и током свог одрастања проучио је хинди, урду, персијску и енглеску литературу.

Док је радио као помоћник у настави, почео је своју каријеру писца. Постао је пунолетан када је британска владавина у Индији достигала свој климакс. У целој земљи подизани су устанци против британске владавине и многи покрети за независност које су водили разни борци за слободу непрестано су пратили његов живот.

Иако није доживео да види независну Индију, њено постојање у перспективи свакако је инспирисало његово стваралаштво. Његова приповетка *Shatranj Ke Khilari* објављена је 1924. године и мање се бавећи независношћу Индије, показала је читаоцима како су једно од индијских краљевстава, Авад, освојили Британци.

Мада је његово дело окренуто Индији, његове приче и теме се могу применити на људе из разних културних средина и из разних кутака Земљине кугле.

¹ Такође познат као „Варанаси“ и „Каши“, ово је један од најсветијих хиндуистичких градова. Река Ганг протиче кроз Бенарес и тамо се често врше хиндуистичке кремације, а пепео се сипа у реку.

Играчи шаха

Мунши Премчанд

Руководилац пројекта: Рагхав Сури
Преводилац: Михаило
Издаје Suri Translations

“शतरंज के खिलाड़ी / Shatranj Ke Khilari” је приповетка која је први пут објављена на хидустанском језику (комбинација језика хинди и урду) 1924. године. Овај текст преведен је на српски са енглеског превода који је припремио тим Suri Translations.

Оригинална приповетка је јавна својина у Индији и многим другим земљама.

Носиоци ауторских права за овај превод у 2023 Mihailo, Raghav Suri, и Suri Translations.

www.SuriTranslations.com

Увод

“Играчи шаха” је једно од најславнијих дела Муншија Премчанда и упркос томе што је кратко, оно је проучавано врло детаљно.

Прича се врти око два племића, Мирзе и Мира, који проводе своје дане не радећи ништа друго осим што играју шах. Ово често жалости Мирзину жену која се осећа усамљено и занемарено од његове стране. Мирова жена изгледа задовољна што је њен муж одсутан играјући шах цео дан. Иако у самој приповеци то није до краја разјашњено, у филмској адаптацији се наговештава да она има љубавника.

Филм *Shatranj Ke Khilari* режирао је индијски филмски стваралац Сатјаџит Рај и први пут је емитован 1977. Филм је креиран на бази ове приповетке и приказује међусобно супротстављање ова два пријатеља који се боре у шаху док Британска империја полако осваја Краљевство.

Ова прича одвија се у Краљевству Авад које још нису освојили Британци¹. Како је Краљевство било пуно обиља, његов владар и његови поданици били су декадентни и изгубили су много од ратничког духа који је потребан да се изгради велико Краљевство и цивилизација.

Управо у таквом тренутку нападачке силе користе слабост својих непријатеља. Када је нечији непријатељ опуштен, он је самозадовољан и лако га је победити. Ова приповетка написана је док су Британци још увек владали Индијом, али су се разни покрети за независност бунили против њихове владавине. Она можда пружа читаоцима идеју зашто је она уопште освојена и даје упозорење како да се избегне понављање тако страшне судбине.

Ова два пријатеља која доконо проводе време играјући шах по цео дан, у овој причи су представници самозадовољних људи из Авада. Док се брину за битку на шаховској табли, они игноришу много значајнију битку која се одвија око њих.

Треба приметити да је игра коју играју два пријатеља - *Шатранџи* – која је изведена из игре *Чатуранга* која се први пут играла у Индији у 6. веку н.е. када је владало Царство Гупта.

¹ Треба напоменути да у време када се прича одвија, Краљевство Авадх није било слободно. Владари који су опрезни у погледу британског напада били су и сами исламски освајачи који су владали деловима Индије неколико векова.

Ови освајачи су познати као Могули. Сви ликови у овој конкретној причи су део могулске културе, а не домаће културе која је постојала пре могулске инвазије и поносно постоји и данас.

Међутим, они учествују у аспектима традиционалне индијске културе. Као што је Вајид Али Схах који воли плес Катхак који су створили Хиндуси и наравно Мирза Сајјад Али и Мир Росхан Али који играју индијску партију шаха.

То је у суштини прича о једној групи освајача која губи контролу у односу на другу групу освајача.

Ова игра има неке разлике у односу на шах какав ми знамо данас. На пример, упадљива разлика је да је фигура поред краља била саветник. Овај саветник био је познат као *Мантри* у Чатуранги и *Ферз* у Шатранцу. Ми данас знамо ову фигуру као краљицу.

Посматрачи изјављују да и Индијци и Британци играју шах, али различите верзије. То није битка подједнаких начина размишљања. Она је одраз онога што се дешава у нашем свету када је једна империја усредсређена на освајање, а друга живи од своје славе а њени људи живе у обмани да ће све увек бити добро.

Иако прича почиње описујући људе Авада као срећне, како уживају у раскошима које се нижу једна за другом, њих чека опасност, и они не знају каква судбина им се спрема.

Ми упознајемо играче шаха у тренутку када су на ивици пропасти...

Играчи шаха

Било је то доба владавине Вацид Али Шаха.

Град Лакноу био је заузет раскошним свечаностима. Сви становници града — значајни и безначајни, богати и сиромашни – уживали су у задовољствима живота. Неки су уживали у плесу и музици, док су други открили искуство веома пријатне еуфорије коју доноси опијум.

У свим начинима живота, људи су тражили задовољство. Било да је то у државној управи, у литератури, у друштвеном статусу, на уметничком пољу, у пословању, у нечијем понашању, раскош је владала у свим деловима живота. Краљевски службеници предавали су се сладострасним навикама, песници су писали о љубави и љубавним растанцима, људи од заната стварали су своје најлепше радове – калабату¹ и чикан²; предузетници су се трговали колиријумом³, мирисима и средствима за улепшавање.

Раскошни живот владао је друштвом. Значајни догађаји у свету нису дотицали обичне људе.

Овде се посматра борба препелица. Тамо се договара време за борбу фазана. Негде у близини чека шаховска табла; влада бука и испуњава простор непрекидно сатима. Негде се игра жестока партија шаха. И онај који је у рангу краља, преплављен је овим звуцима и очаран. Ако би човек дао новац неком факиру, овај га не би искористио да купи хлеб, него да ужива у опијуму или пићу.

Играње игара као што је шах, карте, ганцифа⁴, изоштрава човеков ум и побољшава његово размишљање – при чему му помаже да реши сложене проблеме.

Ови аргументи изношени су гласно (свет је и даље пун људи који желе да нешто доказују гласно).

Дакле, ако су Мирза Саџад Али и Мир Рошан Али проводили већину свог времена изоштравајући свој интелект, какву примедбу би могао имати било који мислећи човек?

Обојица су имала наследне *магире*⁵; нису имали потребе да зарађују за живот; нису имали ниједну бригу на свету.

¹ Традиционални рељефни вез златним концем

² Традиционални вез белим памучним концем

³ Тамна сенка за очи која се често употребљава у Индији

⁴ Древна игра картама која се играла у Индији и Персији

⁵ Право на прикупљање прихода са одређеног поседа

Па, шта би они радили? После доручка, ова два пријатеља села би заједно на супротне стране шаховске табле, поставила би фигуре, и почела своју битку. Били су слепи за све било да је откуцало подне, да је 3 сата после подне, или да је пало вече!

Ту и тамо, јавили би им да је њихово јело спремно. Два племића би изјавила да ће доћи али били су сувише обузети шаховском партијом. Најзад, храна би им била донесена, и они би уживали у свом оброку не губећи из вида битку на шаховској табли.

Како у кући Мирзе Саада Алија није живела никаква старија особа, игра се одвијала у салону. Међутим, осталим људима који су живели у кући Мирзе Саада Алија није се допадало ово стање. Чланови његове породице, послуга, чак и суседи налазили су замерке овој игри – да је ужасна и да уништава домаћи живот.

“Сачувај боже да било ко постане зависник од играња шаха. Ова игра чини човека бескорисним. То је тешка болест.”

Мирзина бегум¹, Сахиба, била је толико узнемирена због његове опсесије шахом да није оклевала да виче на њега кад год је могла. Међутим, такве могућности да се виче на њега биле су ретке. Он би почео да игра шах дању док она још спава и наставио би да га игра дубоко у ноћ када би она већ заспала. Због тога, она би истресала свој бес на слуге. Када би слуге Мирзи послужиле *пан*², она би вриштала, “Реците му да сам узме храну. Ох, нема времена за храну? Проспите му храну на главу или је дајте псима!”

Али никада није могла да се суочи са њим лицем у лице. Ствар је у томе да она није била толико љута на свог мужа колико је то била на његовог пријатеља, Мир Рошана Алија. Осећала је да он врши лош утицај и тајно му је дала један надимак да изрази свој презир према њему. Такође, било је могуће да би Мирза за зависност од шаха оптужио само Мира, да би ослободио себе од свих прекора.

Једног дана бегум Сахибу болела је глава. Тражила је од своје девојке да позове Мирзу и да га пожери да јој купи лек. Када је девојка позвала Мирзу да се побрине за своју жену, он је рекао да одмах долази. Али бегум Сахиба била је разјарена.

Њена главобоља се погоршала а њен муж и даље је био обузет партијом шаха. Лице јој је поцрвенело и рекла је девојци да му пренесе: “Дођи сада, или ћу сама отићи код лекара!”

Мирза је играо узбудљиву партију шаха и био је сигуран да може да порази Мира у само два потеза. Девојка га је наљутила и он јој рече, “Зар бегум Сахиба нема нимало стрпљења?”

Мир убаци: “Хеј, зашто не одеш да је видиш? Жене су нежне и расположење им је променљиво.”

¹ Титула за жену племића

² Популарна ужина у Индији. Састоји се од омотача од листова бетела и од различитих надева. Често, као надев се користи дуван за жвакање, мада је и пан без дувана веома омиљен.

Мирза одбруси: “Ох да! Хоћеш да одем да је видим зато што ћеш да изгубиш.”

Мир се подсмехну, “*Џанаб*¹, не буди будала. Ја имам потез који ће изменити моју судбину. Али ти мораш да идеш. Зашто желиш да ражалостиш женино срце?”

Мирза: “У том случају, отићи ћу одмах чим те матирам.”

Мир: “Онда нећу да играм. Прво иди да је видиш.”

Мирза: “Добро, пријатељу, мораћу да одем са њом до лекара. Сумњам да има главобољу – само жели да ме узнемири.”

Мир: “Штагод да је, мораш да одеш да се побринеш за њу.”

Мирза: “Разумем, само ме пусти да прво одиграм један потез.”

Мир: “Никако, нећу да наставим игру док прво не одеш до ње.”

Мирза је био беспомоћан и тако је отишао да је види а она је превртала очима и викала, “Тебе није брига низашта осим за шах. Ти не би подигао поглед са шаховске табле и када би неко умирао! Не може постојати још један такав човек као што си ти!”

Мирза одговори, “Шта могу да кажем? Мир просто не слуша. Морао сам да се искрадем са игре уз велике тешкоће.”

Бегум одврати, “Он мора да мисли да су сви будале као он. И он има жену и децу; или их је напустио?”

Мирза: “Он је зависник. Када год он наиђе, ја сам беспомоћан и морам да играм шах са њим.”

Бегум: “Зашто га не избациш напоље?”

¹ Титула из почести, господин

Мирза: “Он је раван са мношвом као пријатељ, мада је старији и мало виши по положају. Морам да му покажем своје поштовање.”

Бегум: “Онда ћу му ја затражити да оде. Ако се наљути, нека га. Није као да наш насушни хлеб зависи од њега. Госпођа жели да буде сама са својим мужем.”

Она даде знак служавки Харији и рече, “Харија, иди и донеси таблу за шах. Реци Миру да мора да иде пошто Мирза не може да настави игру.”

Мирза: “Не говори такве ствари! Хоћеш ли да ме понизиш? Стани Харија, немој да идеш никуда.”

Бегум: “Зашто је заустављаш? Добро, није важно. Да видимо, да ли можеш да заставиш мене?”

Не допуштајући свом мужу да одговори, бегум излете напоље и оде у салон. Мирза је био посрамљен. Он покорно замоли своју жену: “За име божје, заклињем те именом Хазрети Хусеина¹. Не иди. Убићеш ме ако одеш тамо.”

Али бегум не попусти.

Међутим, бегум је стала на вратима на улазу у салон. Осетила је да се не усуђује да се супротстави човеку који није из њене породице. Завирила је унутра, и на њено олакшање, соба је била празна. Мир је био померио неке од фигура на табли, и сада је шеткао напољу покушавајући да смисли како ће да се оправда.

Бегум уђе у собу, извуче шаховску таблу и пусти да фигуре падну на под и да се откотрљају. Онда затвори врата салона и закључа их. Мир је приметио шаховске фигуре како се котрљају на све стране а чуо је бегум како улази у собу захваљујући звуку њених наруквица, а такође је чуо и закључавање врата. Схватио је да она не одобрава његово присуство у њиховом дому. Он се тихо врати својој кући.

Мирза рече својој жени: “Отишла си сувише далеко.”

Бегум одговори, “Сада, ако наиђе Мир, ја ћу га избацити напоље пре него што седне. Да је показивао толику посвећеност богу, колику је показивао теби, до сада би постао светац! Док је водим бригу о кући, ти играш шах! Хоћеш ли сада отићи до лекара или ти треба још времена да размислиш о томе?”

Мирза напусти кућу. Али уместо да оде код лекара, он оде до Мирове куће да објасни ситуацију. Мир изјави да је схватио шта се дешава чим је видео како фигуре лете са табле и котрљају се уоколо. Мир је изјавио да је схватио да мора да оде јер је бегум била разјарена. Али он је такође осећао да је то зато што је Мирза размазио бегум. Питао је

¹ Унук пророка Мухамеда

зашто се бегум брине шта Мирза ради изван куће – пошто је њена дужност била у кући, не би требало да се бави другим стварима.

Мирза једноставно рече, “Не мисли на то. Хајде да сада одлучимо где ћемо играти следећу партију?”

Мир одговори, “А где би иначе? Ја имам велику кућу. Остаћемо овде.”

Мирза, “Али како ће се бегум сложити? Она се узнемири и када играм цео дан код куће; ако будем проводио све своје време овде, она неће моћи без мене.”

Мир: “Па нека само прави галаму. За неколико дана све ће бити у реду. Али, од данас па надаље не смеш попуштати.”

* * *

Из неког непознатог разлога, жена Мир Сахиба осећала је да је најбоље да он проводи већину времена ван куће. За разлику од Мирзине жене, никада није правила питање од његове љубави према шаху. Чудно, чак је и подсећала Мира да оде у Мирзину кућу да игра шах кад год би закаснио. Услед тога, Мир је претпостављао да је његова жена пријатна и пуна обзира.

Али када је њихова кућа постала бојно поље за партије шаха, Мир би проводио целе дане код куће. Његова жена сада је била врло узнемирена. Осећала је да је њена слобода угрожена. Чезнула је да мало провири напоље.

Послуга је такође проводила време жалећи се због својих новонасталих послова. Они су ретко имали много посла током дана. Није их било нимало брига да ли у кућу долазе гости или не. А сада су имали посла непрестано сваког божјег дана.

Некада су морали да трче да донесу пан а други пут да донесу слаткише. Наргиле су непрестано гореле као да су срце страственог љубавника. Жалили су се жени свог господара говорећи јој да је Мирова љубав према шаху постала за њих сметња. Жалили су се да ће добити жуљеве на ногама од сталног трчања горе-доле. Они нису могли да разумеју како то шаховска партија може да почне ујутру па да се не заврши до увече.

“За играње игара требало би да буде довољно сат и по или нешто томе слично,” – настављале су слуге, “Али ми се нећемо жалити. Он је наш господар и служићемо га како он жели; али шах је бедна игра. Играчи никада нису срећни. Из ове игре могу произаћи само рђаве ствари. Цела наша заједница биће уништена овом игром. Уствари, већ га цело суседство оговара због његове опсесије. Не желимо да слушамо ружне ствари о свом господару. Али шта ми ту можемо?”

Она одговори овако, “Ни мени се ово не допада, али он не слуша никога. Ни ја ту ништа не могу.”

Чак је и неколико старовремских особа које су живеле у суседству почело да износи предвиђања о судњем дану: “Све је изгубљено. Ако наши племићи траће своје дане у партијама шаха, онда нека бог помогне нашој земљи. Наше Краљевство биће уништено захваљујући шаху. Пророчанство није повољно.”

Настале су побуне и немири у Краљевству. Људи у Краљевству пљачкани су сваког дана. Њихове жалбе нико није чуо. Целокупно богатство из унутрашњости отишло је у Лакноу и потрошено је на задовољење нечијег хедонизма, на телесна задовољства и разне друге погодности. Дугови Британске источноиндијске компаније расли би са сваким протеклим даном.

Услед тог хаоса у Краљевству, Компанија није прикупила годишњи порез. Британски Резидент¹ упозоравао је против неплаћања пореза, али људи су били несвесни тога, гушећи се у раскошима и задовољствима.

Уствари, прошло је неколико месеци и исти шах играо се у Мировом салону. У међувремену, цртане су нове мапе Краљевства; зидана су нова утврђења; са сваким даном који је протекао, прављен је нови план за битку; партије шаха терале су два пријатеља да се расправљају, понекада чак и да буду насилни један према другом; али на крају би се помирили и партије би се наставиле.

Понекада, један од њих би претурио таблу са шахом; Мирза би одјурио кући сав бесан, Мир би остао замишљен да седи. Али после дуже паузе, они би се смирили. Следећег јутра, они би се опет срели у салону.

Једног дана, два племића била су дубоко обузета својом партијом шаха, када један официр Набобове² војске стиже у кућу и потражи Мира. Када је то чуо, Мир се избежуми и побесне.

“Каква ме је то невоља снашла! Због чега ме зову?” Био је узрујан и затворио је врата. Такође је наредио слугама да кажу официру војске да он није код куће.

Официр запита, “Ако није код куће, где је??”

Слуга одговори, “Не знам. Шта ви хоћете?”

Официр: “Зашто бих то теби говорио? Твој господар је позван. Можда им треба да га узму у војску. Без обзира на његов положај! Схватиће цену свог раскошног живота када буде морао да се бори у рововима!”

Слуга: “Добро, идите онда. Ја ћу му рећи.”

Официр: “Није довољно да му се само каже. Ја ћу поново доћи сутра; мораћу да га одведем са собом.”

Официр је отишао. Мир је био уздрман. Он рече Мирзи, “А шта сад, *џанаб*, шта ће се десити?”

Мирза одговори, “Ово је проблем. Надам се да мене неће позвати.”

Мир: “Онај проклетник рече да ће се вратити сутра.

¹ Високи британски службеник који је био додељен локалним краљевима и кнежевима и индиректно спроводио британску власт

² Титула владара у Краљевству. Титула давана могулским владарима у Краљевству на Индијском потконтиненту.

Мирза: “Ово је кошмар. Ако морамо да идемо у рат, сигурно ћемо страдати.”

Мир: “Сутра се не смемо овде састати. Морамо прећи реку Гомти¹ и наћи неки пуст предео. Нико неће знати да смо тамо. Он ће стално долазити и на крају одустати.”

Мирза: “Бриљантна идеја! Не могу да видим никакав други начин сем овог који си предложио.”

Мирова жена је, а да њих двојица то нису знали, са друге стране куће разговарала са официром.

Она му рече: “Баш сте их препали. Играјући шах, мој муж је постао будала и кукавица. Сада ниједан од њих неће проводити сувише много времена у нашој кући.”

¹ Притока реке Ганг

* * *

После тог судбоносног дана, Мир и Мирза би напустили своје куће још пре свитања. Понели би са собом мали ћилим и нешто пана и отишли би преко реке Гомти у једну напуштену џамију – за коју су претпостављали да је била саграђена у доба Набоба Асаф-уд-Даула. На путу за богомољу они би купили дувана, чилум¹, и пиће. Када би стигли у џамију, прострли би ћилим, напунили наргиле и почели да играју шах.

Када би једном почели да играју, светске бриге више нису биле њихове бриге. “Шах” и “шахмат” биле су једине две речи које су говорили. Чак ни јогини не би имали такву концентрацију и дисциплину.

После подне, када би осетили глад, отишли би у оближњу пекару. Пошто би уживали у којем диму, вратили би се натраг својим партијама шаха. Повремено, били би толико задубљени да би сасвим прескочили оброке.

Док су они траћили своје време играњем шаха, стање Краљевства постајало је горе из дана у дан. Британска источноиндијска компаније напредовала је ка Лакноу. Страх је завладао међу становницима града и многи од њих побегли су у сигурност села са својом децом. Ипак, Мир и Мирза нису имали ниједну бригу на свету. Сваки дан побегли би из својих кућа, избегавајући официре, да би нашли своје изоловано место где су могли да играју шах.

Једино чега су се плашили је да ће неки од краљевих службеника да их ухвати и да ће да конфискује велики део њиховог богатства као казну што се нису одазвали војсци.

Једног судбоносног дана, два пријатеља играла су шах поред богомоље. Мирза је играо лоше, док је Мир био на врхунцу своје игре. Онда, сасвим изненада, они подигоше поглед са своје партије шаха и приметише британске војнике како се приближавају – спремни да освоје Лакноу.

Мир изјави: “Долази британска војска. Нека нас бог чува.”

Мирза одговори: “Нека дођу, ти брини за свог краља! Шах!”

Мир: “Хајде да видимо шта се дешава. Хајде да станемо поред оног стуба и посматрамо одатле!”

Мирза: “Не брини, поматраћемо, али чему журба? Шах!”

Мир: “Имају и топове. Мора да имају најмање 5000 војника. Погледај како су млади и жестоки. И сам поглед на њих ме плаши.”

¹ Мала лула за пушење дувана, а често и марихуане

Мирза: “*Џанаб*, не покушавај да изврдаш ову партију. Испробај ту стратегију на некој другој будали. Шах!”

Мир: “Заиста си чудан, пријатељу мој. Наш град је нападнут а све о чему ти бринеш је да си ми дао “шах”! Имаш ли ти појма шта ћемо ми да радимо, како ћемо стићи кући?”

Мирза: “Када будемо морали да идемо кући, онда ћемо бринути о идењу кући! Шах! Не, ја сам те матирао.”

Војска је наставила да напредује. Било је десет сати ујутру. Два човека почела су нову партију шаха.

Мирза: “А шта ћемо данас да једемо?”

Мир: “Пријатељу, данас је Роза¹. Да ли си много гладан?”

Мирза: “Нимало. Питам се шта се дешава у граду?”

Мир: “Ништа се неће десити у граду. Људи вероватно дремуцају после ручка. И Набоб сигурно ужива.”

Два човека почела су нову партију шаха и, пре него што су постали свесни, дошло је три сата поподне. Сада је Мирза био тај који није играо тако добро. Када је било четири сата, два човека чула су како се војска враћа. Набоб Вацид Али Шах био је поражен и војска га је сада водила на неко непознато место. Град је био тих и без било каквих протеста или насиља.

Није се догодило ни једно једино убиство. До тада, пораз једног краља не би био тако миран процес, и пролила би се крв. Међутим, ово није било ненасиље које би задовољило богове

Ово је била специјална врста кукавичлука од које би и просечном кукавици било мука. Набоб Авада био је заробљен и Лакноу је доживљавао последњи дан радости. Ово је био врхунац политичке неспособности.

Мирза рече: “Наш Набоб је заробљен.”

Мир одговори: “Могуће је. Шах!”

Мирза: “*Џанаб*, молим те сачекај. Не осећам се претерано добро овде. Наш јадни Набоб мора да сада пролива крваве сузе.”

¹ Пост који муслимани држе за време Рамазана

Мир: “Наравно, ништа му друго не преостаје него да плаче. Више неће уживати у раскошном животу. Шах!”

Мирза: “Свачија судбина се може окренути нагоре. Каква страшна ситуација.”

Мир: “Да, јесте – ево ти, шах! То је то. Матираћу те у следећем потезу, сада не можеш ништа да урадиш.”

Мирза: “Кунем ти се Богом, ти немаш саосећања. Десила се тако велика трагедија, а тебе је баш брига. Јадни наш Набоб!”

Мир: “Прво се концентриши да спасеш свог краља, а онда можеш да бринеш о Набобу. Ја сам ти дао шах а сада... шахмат! Дај ми руку, признај пораз!”

Војска је наставила да маршира док је Набоб ходао поред њих. Када су им се изгубили из вида, Мирза је брзо наместио таблу да започне следећу партију. Његов пораз и Набобов пораз растужили су га. Мир је покушао да утеши свога пријатеља предложивши му да њих двојица отпевају песму у част Набоба. Али изгледа да је Мирзина оданост избледела када је нестало Набобове власти. Сада га је само занимало како да победи Мира у партији шаха.

* * *

Дошло је вече. Слепи мишеви почели су да циче међу рушевинама дамије. Птице су летеле и враћале се и доносиле храну у своја гнезда. Без обзира на то, Мирза и Мир били су усредсређени на своју партију шаха као да су два ратника која се боре до смрти. Мирза је изгубио три партије једну за другом. Били су у четвртој партији и он је и даље играо слабо.

Ово није личило на њега. Он је обично имао стратегију, и било му је стало да победи, али Мир је наставио да га надмудрује својим потезима. Сваки пут када би Мирза изгубио партију, постао би све бешњи. При свакој победи, Мир би певао песме и чак правио шале о свом пријатељу – његова радост била је велика као да је наишао на закопано благо.

Мирзу је љутило Мирово певање и шала иако је у прошлости волео то што његов пријатељ покушава да олакша бол због губитка. Али сада су ствари другачије стајале, и он је губио стрпљење чешће и брже.

Мирза би пребацивао свом пријатељу; “Не покушавај да промениш свој потез. Не дотичи фигуру док не будеш спреман. Треба ти вечност да направиш потез! За ово не постоји преседан. Ако не можеш да се одлучиш за потез за пет минута, онда треба просто да прихватиш пораз. Хеј, променио си потез! Враћај ту фигуру назад!”

Мир одговори: “О чему говориш? Када сам повукао потез?”

Мирза одговори: “Ти си направио свој потез. Врати ту фигуру у исто поље!”

Мир: ”Зашто бих ставио тамо своју фигуру? Када сам је померио?”

Мирза: “Хоћеш ли да чекаш до вечности да направиш свој потез? Твој *Ферз*¹ био је у опасности и ти си одлучио да вараш да не би изгубио.”

Мир: “Ти си тај који вара. Само ће судбина одлучити ко губи а ко добија, али да ли је ико добио варањем?”

Мирза: “Онда можеш сматрати да је ова партија пораз за тебе.”

Мир: “Зашто бих прихватио пораз?”

Мирза: “Онда мораш да вратиш своју фигуру тамо где је била.”

Мир: “Зашто бих је ставио тамо? Нећу то да урадим.”

¹ То је фигура која стоји поред краља. У *Чатуранги* звала се „Мантри“, а у *Шатранцу* звала се „Ферз“. Данас је та фигура краљица.

Мирза: “Зашто нећеш да је вратиш? Мораш да је вратиш.”

Два пријатеља наставише да се свађају, и њихова битка речима се распламсавала. Ниједан од њих није хтео да се повуче. Аргументи су ускоро постали заједљиви. Мирза повика: “Да је само неко у твојој породици играо шах, онда би ти знао како та игра иде. Али ето, били су сувише заузети радом у башти, како си могао да научиш да играш шах? Једно је бити богат, а друго имати порекло. Не стиче се виши статус само зато што је неко *магир*.”

Мир: “Шта? Твој отац је узгајао башту. Наша породица играла је шах генерацијама.”

Мирза: “Ха! Ти ниси играо шах; ти си провео живот радећи као кувар Набоба Гази-уд-Дин-Хајдара¹ ! А сада хоћеш да се понашаш као племић? Много је потребно да би се постало племић.”

Мир: “Зашто вређаш своје претке – вероватно су они радили као обични куvari. Ми смо генерацијама ручавали са краљевском породицом.

Мирза: “Умукни, будало, престани да причаш глупости.”

Мир: “*Цанаб*, припази на своје речи или ће ти бити жао. Нисам навикао да ме вређају. Ако ме ико попреко погледа, ископаћу му очи. Имаш ли још шта да кажеш?”

Мирза: “Ако хоћеш да испробаш моју храброст, само изволи. Хајде да то решимо борбом, ако се слажеш.”

Мир: “Шта те задржава?”

Обојица су били бесни и извукоше мачеве. Живели су у доба набоба и ношење мачева и бодежа било је нормално. Иако су живели у крилу раскоши, ипак су били ратници у срцу. Али сва оданост Краљевству је увенула – они нису хтели да се боре за Набоба. Међутим, и даље су били довољно храбри да се боре један против другог.

Борили су се и ранили један другог, затим су пали, и на крају јадно умрли. Ова два човека нису могла да се боре да одбране Набоба и његово Краљевство али су били вољни да се боре око шаховске фигуре.

¹ Први набоб Авада

Спуштала се тама. Шаховска табла и даље је лежала тамо са фигурама поређаним за борбу. Са сваке стране, краљеви су стајали доконо као да жале смрт двојице играча.

Тишина је прекрила предео.

Сломљени лукови, срушени зидови, и мрачни минарети рушевина џамије гледали су доле на два тела и погнули су главе у знак саучешћа.

КРАЈ

Краљ Хардол

Мунши Премчанд

Руководилац пројекта: Рагхав Сури
Преводилац: Михаило
Издаје Suri Translations

“राजा हरदौल / Raja Hardaul” је прича која је први пут објављена 1925. година на језику хинди.

Овај српски превод заснован је на енглеском преводу С.У. Рамеша. (S.U. Ramesh)

С.У. Рамеш је 2019. године заштитио своја права, тако да је енглески превод употребљен као основа за српски превод уз дозволу овог преводиоца.

Оригинална прича је јавна својина у Индији, Србији, Сједињеним Државама и многим другим земљама.

Носиоци ауторских права за овај превод у 2023 Михаило, Raghav Suri, и Suri Translations.

www.SuriTranslations.com

Увод

Легенде и фолклор увек су пленили људску машту, преносећи приче о јуначким делима, трагичној љубави и натприродним сусретима са једне генерације на другу. Краљ Хардол, легендарне фигура из некадашње области Бунделкханд у Индији, један је такав лик чија прича је одолела изазову времена.

Приче о краљу Хардолу препричаване су вековима кроз усмену традицију, а познати индијски писац Мунши Премчанд оживео је ову задивљујућу личност у својој славној причи.

Краљ Хардол био је смели принц ратник. Познат по непревазиђеној храбрости и снажном осећају за правду, краљ Хардол постао је дубоко поштована фигура у локалном фолклору.

Према народној легенди, краљ Хардол био је син краља Вир Сингха, владара Орче. Упркос томе што је он био наследник трона, Хардол се добровољно одрекао свога права у корист брата, Џуцхара Сингха, и посветио се томе да му служи.

Мунши Премчанд, једна од најутицајнијих личности модерне индијске књижевности, играо је значајну улогу у оживљавању легенди о краљу Хардолу кроз ову славну причу. Први пут објављена 1925, ова прича удахнула је нови живот у заборављане приповетке, упознајући шири публику са краљем Хардолом.

Премчандово казивање вешто уткива заједно историју, фолклор и људске емоције, преносећи читаоце у свет Бунделкханда. Кроз живе описе и изнијансиране портрете ликова, он хвата суштину племенитости и жртве краља Хардола, цртајући потресну слику његовог изгнанства и коначног жртвовања у име части.

Премчандово приповедачко умеће лежи у његовој способности да испреплиће тумачење друштва са фолклорним оквиром. Кроз причу о краљу Хардолу, он се окреће темама као што су част, моралност, и динамика моћи које владају у друштву. Хранећи причу овим универзалним темама, Премчанд обезбеђује да прича о краљу Хардолу превазиђе свој историјски контекст, налазећи одјека у читаоцима многих генерација.

Легенде о краљу Хардолу очаравале су генерације својом безвременом лепотом. Захваљујући маестралном приповедању Муншија Премчанда, причи о краљу Хардолу удахнут је нови живот и она наставља да одушевљава читаоце чак и данас.

Надамо се да ће српски превод ове приче наћи одјек у новом кругу читалаца.

Краљ Хардол

1

Орча¹ је била древно краљевство Бунделкханда², чији владари су се називали Бунделе³. Бунделе су проводиле цео живот у планинским котлинама те области. Једном давно, краљ Орче био је Џуцхар Сингх⁴.

Био је храбар и паметан човек. У то доба, цар у Делхију био је Шахџахан⁵. Када се кан Џахан Лоди⁶ побунио и, разарајући царство, усмерио напад ка Орчи, краљ Џуцхар Сингх појурио је да га пресретне.

Захвални Шахџахан био је импресиониран овим доказом храбрости. Он је одмах поверио краљу владавину Деканом⁷. Орча је прославила ову вест са много фанфара. Царев изасланик, носећи *килат*⁸ и допис о царској почести, стигао је у краљеву палату. Џуцару Сингху пружена је могућност да оствари велике подухвате.

Припреме за пут биле су у току, када је краљ позвао свог млађег брата, Хардола, и рекао, “Брате, ја одлазим. Сада је краљевство у твојим рукама. Чувај га са истом пажњом и посвећеношћу са којим сам и ја то чинио. Правда је краљев главни ослонац.

Када правда превлада, ниједан непријатељ не може да угрози краљевство, чак и ако дође опремљен војском као што је Раванова⁹ или са силом као што је Индрина¹⁰. Али истинска правда је она коју и народ подржава. Твоја дужност није само да делиш правду, него и да пробудиш веру у њу. Нећу рећи више ништа, јер си ти довољно паметан да разумеш остало.”

Говорећи тако, он скиде свој турбан и стави га на главу Хардола Сингха. Дирнут, Хардол заплака пред ногама свога брата. Тада краљ продужи у краљичине одаје да се поздрави са

¹ Град у данашњем Мадхија Прадешу у Индији. У шеснаестом веку основао га је Рудра Пратап Сингх, поглавар Раџпута Бунделе.(Luard); Раџпут значи ‘Краљевски син’ и представља скупину каста, родова и локалних група. Раџпути су били славни по својој храбрости и својим ратницима.

² Брдовити регион који се пружа преко северно-средишњих држава Утар Прадеш и Мадхија Прадеш у Индији.

³ Клан Раџпута из северно-средишње Индије. (Britannica, The Editors of Encyclopaedia)

⁴ Владар Орче из седамнаестог века. Побунио се против Могулске империје, али та побуна била је неуспешна. (Luard)

⁵ Пети могулски цар који је владао од 1628до 1658 н.е. Право има било му је Шихаб ал-дин Мухамед Курам. (Britannica, The Editors of Encyclopaedia.)

⁶ Гувернер Декана који се побунио против Шахџахана и потом био убијен у бици. (Burn)

⁷ Индијски јужни полуострвски регион који лежи јужно од реке Нармада.

⁸ Церемонијална одора, честа на Средњем истоку, централној Азији, Пакистану и северној Индији. Овде, назив би се могао односити на саму одору или на церемонију даривања те одоре. Такође би се могао односити на дарове и одавање признања. (Collins English Dictionary)

⁹ Десетоглави демонски краљ са Ланке из древног санскртског епа Рамајана.

¹⁰ Ведски бог неба, муње и грома, и рата.

својом женом. Краљица је стајала на прагу плачући. Чим га је угледала, она паде на колена. Подигавши је, Џуџхар Сингх је загрли и рече, “Вољена, ово није време за плакање; жене Бундела не плачу у овим приликама. Божјом вољом, ускоро ћемо поново бити заједно. Чувај ме увек у срцу. Поверио сам краљевство Хардолу, али он је још увек дете. Још није видео света. Саветуј га и води га.”

Краљица остаде без речи. *“Авај! Он каже, жене Бундела не плачу у оваквим приликама. Можда немају срца или, ако имају, онда не воле.”* Тешка срца, краљица прогута своје сузе и, склопљених руку, насмеши се на краља. Али какав је то био осмех! Као што бакља повећава таму у пољу где се не види прст пред оком, краљичин осмех појачавао је њену већ дубоку тугу.

Када је Џуџхар Сингх отишао, Хардол Сингх преузео је дизгине краљевства. Већ за неколико дана, његова праведна нарав и очинска љубав за народ све их је задобила; Џуџхар Сингх убрзо је био заборављен. Тамо где је Џуџхар Сингх имао и пријатеље и непријатеље, Хардол Сингх није имао непријатеља; свако му је био пријатељ. Био је тако предусретљив и благ да би свако ко би разговарао са њим постао његов доживотни поштовалац.

Није било никога у краљевству ко није могао доћи до њега. Његов двор био је отворен свакоме, дању и ноћу. Орча никада раније није била благословена краљем који је био опште омиљен. Био је добар, праведан, и имао је љубав према знању и таленту, али његова најбоља особина била је његова храброст. Његова храброст која је превазилазила све границе.

Род који се ослања на мач ради свог преживљавања, не радује се ни једној другој особини код свога краља више него што се радује храбрости. Захваљујући својим врлинама, Хардол је победио срца својих поданика, што је задатак тежи од освајања краљевства или богатства. Година је пролазила. На Декану, Џуџхар Сингх, својим вештим поступцима, зацементирао је надмоћ царства; док у Орчи, људи су остали опчињени Хардолом Сингхом.

2

Био је месец *фалгун*¹. Земља се била зацрвенела од *абира* и *гулала*². Људи су се запалили јер су пали под утицај Камадеве³. Озими усеви су размотали тепихе од злата у пољима и подигли куле од злата у амбарима. Радост се ширила низ златна поља, и безбрижно су одзвањале песме у златним кулама.

Отприлике у то време, Кхадир Кан, славни мачевалац из Делхија, стигао је у Орчу. Многи цењени вежбачи признавали су му вештину руковања мачем. На његовом путу од Делхија до Орче, многи мушкарци, опседнути својом неустрашивошћу, упутили су му изазов, али нико није изашао као победник. Борити се са њим значило је суочити се, не са судбином, него са смрћу. Он није био гладан признања. Не само да је био храбар, већ је био и господар свога сопственог срца.

На дан фестивала Холи, он је објавио уз много помпе и фанфара—“Божји лав, Кхадир Кан из Делхија стигао је у Орчу. Ко год је уморан од живота може да дође и допусти да његова судбина буде одлучена.” Када су велики шампиони Бундела из Орче чули овај надмени говор, побеснели су. Уместо звукова *фага*⁴ и *дафа*⁵, ваздух су испунили ударци бубњева. Хардолова арена постала је стециште Орчиних рвача и мачевалаца.

Те вечери, сви Орчини прваци сакупили су се у арени. Калдев и Бхалдев били су понос Бундела; они су били победници у многим аренама. И та су два борца одабрана да науче Кхадир Кана лекцију из скромности.

Следећег дана, људи Орче – и млади и стари – сакупили су се у великој арени поред језера испред тврђаве. Како су лепо и самоуверени били ти младићи, са блиставим турбанима у

¹ Дванаести месец (фебруар-март) хиндуистичког лунарног календара.

² *Абир* и *гулал* су врсте обојеног праха које се користе на хиндуистичким фестивалима, посебно на пролећном фестивалу Холи.

³ Хиндуистичка богиња љубави.

⁴ Посебне песме које се певају за време фестивала Холи. (Rekhta Dictionary)

⁵ Бубањ са великим рамом, сличан тамбурину, који се користи у Ирану, на индијском потконтиненту, на Средњем Истоку, и у централној Азији. (Nasehpour)

боји, са *тилаком*¹ од сандаловине на челу, очију сјајних од мужевног одушевљења, и са мачевима око струка?

А шта је са старцима, са њиховим крутим брковима, неугледним турбанима мало накриво стављеним, и брадама завезаним иза ушију? Они су могли изгледати стари, али су били млади у својим поступцима; нису се повлачили ни пред ким. Њихово мужевно понашање постидело је млађе људе. Било је много приче о јунаштву. Млади су рекли, “Хајде да видимо да ли ће Орча сачувати свој понос или неће.” Али стари су рекли, “Орча никада није изгубила и никада неће.”

Посматрајући тај појачани жар, краљ Хардол гласно објави, “Упозоравам вас! Шта год да се деси са поносом Бунделе, наша част не сме бити умрљана. Ако било коме дате прилику да оптужи људе Орче да су прибегли подмуклој тактици, јер нису могли победити оштрицом мача, онда се сматрајте непријатељем Бундела.”

Сунце је изашло. Убрзо, ударио је бубањ, и нада као и страх натерали су људима срце у подгрлац. И Калдев и Кхадир Кан опасали су се око слабина, ушли су у арену као лавови, и загрлили се. Извлачећи мачеве, заузели су положај. Онда су почеле да лете варнице. Током цела три сата, мачеви су се жарили као црвена врела жеравица. Хиљаде људи посматрале су овај приказ, а мртва тишина надвила се над тло.

Али истина је, када год би Калдев извео неки компликован маневар или одговорио на неки замршени ударац, главе су се саме подизале, али нико није изговорио ниједну реч. У арени, суочавали су се мачеви, али за гледаоце, права представа одвијала се у публици. Када је част њиховог рода била на коцки, савладавање њихових осећања и спречавање узвика радости или разочарања деловало је као много тежи задатак него заустављање удараца мачем. Одједном, као из ведре неба, Кхадир Кан заурла ‘Алаху Акбар’², и изгледало је као да су сама небеса загрмела; и у тренутку када је заурлао, муњевити ударац обори Калдева.

Чим је Калдев пао, Бунделе изгубише стрпљење. Лица су им се грчила од неконтролисаног гнева и скрханог поноса. Хиљаде људи, гоњене страху, нахрупише у арену, али Хардол објави, “Упозоравам вас! Нека нико не пође ни корак даље!” Овај глас заустави људе у месту. Пошто је задржао гледаоце, Хардол уђе у арену. Када је видео Калдева, сузе му грунуше на очи. Рањени лав лежао је грчећи се на тлу. Као и његов живот, и његов мач био је преломљен надвоје.

Дан је прошао и ноћ је пала, али сан је заобилазио Бунделе. Људи су провели ноћ бацајући се и преврћући се. Баш као што човек у невољи забринуто чека јутро, и Бунделе су стално гледале у ноћно небо и почињале су да се љуте због његовог спорог нестајања. Њихов понос Бундела претрпео је тежак ударац.

¹ Свети Хинду знак који се носи на челу.

² Арапска фраза која значи ‘Алах је највећи’.

Следећег дана, чим је сунце изашло, триста хиљада Бундела сакупило се на обали језера. Када је Бхалдев појурио према арени, њихова срца почела су да лупају. Када је Калдев ушао у арену претходног дана, Бунделе су биле пуне поуздања, али данас то није био случај. Уместо наде, страх се настанио у њиховим срцима. Кад год би Кхадир Кан задао ударац, срце би им се попело до уста. Сунце је наставило да се пење, а њихова срца су све више посустајала.

Није било сумње да је Бхалдев бржи и покретљивији од свог брата. Неколико пута, он би срушио Кхадир Кана, али вешти борац из Делхија увек је успевао да се врати на ноге. Два храбра човека борила су се три сата. Онда се зачуо звук као да је нешто пукло, и Бхалдевов мач преломио се на два дела.

Краљ Хардол стајао је испред арене. Брзо је добацио свој сопствени мач Бхалдеву. Бхалдев се управо сагнуо да узме мач када се мач Кхадир Кана зауставио на његовом врату. Рана није била озбиљна, само огреботина, али је одлучила исход борбе. Утучене Бунделе одлазиле су кућама. Иако је Бхалдев и даље био спреман да се бори, Хардол је затражио разумевање гомиле, говорећи, “Браћо, изгубили смо оне секунде када нам се мач поломио. Да сам ја био на месту Кхадир Кана, не бих напао ненаоружаног човека, и док мој супарник не би имао мач у руци, ја га не бих увлачио у борбу. Али шта то би са Кхадир Кановим витештвом?”

Када си наспрам моћног противника, мораш одбацити на страну своје витештво. Чак и овако, ми смо му показали да смо му једнаки у борби мачевима, а сада, морамо да му покажемо да његов мач није ватренији од нашег.” Умиливши људе на тај начин, краљ Хардол оде у краљичине одаје.

“Лало¹,” запита Кулина, “како смо прошли данас у арени?”

Хардол обори главу. “Исто као и јуче.”

“Је ли Бхалдев погинуо?”

“Не, али је поражен.”

“Па шта ћемо сада?”

“И сам се то питам. Орча никада раније није била понижена. Били смо сиромашни, али смо били храбри. Није нам било стало ни до краљевства ни до богатства. Како сада можемо да се поносимо својом храброшћу? Орча и Бунделе изгубиће свој углед.”

“Зар више нема нимало наде?”

“Ниједан од наших ратника није у стању да га победи. Бхалдевов пораз уништио је дух Бундела. Цео град је у жалости. У неким кућама, ни ватра није упаљена. Лампе остају угашене. Понос нашег краљевства и рода је на измаку. Бхалдев је био наш победник. Било би дрско ући у арену после његовог пораза, али ако ће Бунделе изгубити свој углед, радије бих са њим изгубио и своју главу.

Несумњиво, када говоримо о мачевању, Кхадир Кан је засебна категорија, али наш Бхалдев није никако био лошији. Да није изгубио свој мач, сигурно би победио. Постоји само један мач у Орчи који може да покори Кхадир Кана, а то је мач мога брата. Ако

¹ Обраћање у знак поштовања. Краљ Хардол био је познат и као Лала Хардол.

желиш да Орча задржи свој понос, дај ми тај мач. То ће бити наш коначни покушај. Ако опет изгубимо, име Орче биће изгубљено заувек.”

Кулина је била у дилеми—предати или не предати мач? *Краљ чека. Наредба мога мужа је била да ни сенка неког другог створа не сме да падне на овај мач. Али у овој ситуацији, да ли би се он љутио ако га не бих послушала? Сигурно не би! Када сазна под каквим тешким околностима сам дала мач, био би пресрећан. Да ли постоји ико ко цени част Бундела више од њега? Који се моли за добробит Орче више од њега? У овом тренутку, не послушати његову наредбу значило би испунити је.* Размишљајући тако, Кулина предаде мач Хардолу.

Када је свануло, раширила се вест да ће краљ Хардол преузети Кхадир Кана. Вест се ширила као талас међу људима, затичући их неспремне. Они пожуре у арену. Сви су говорили да док су живи, неће пустити краља да се бори мачем, али када су стигли до арене, тамо је већ све прштало и одблескивало. Било би тешко замислити како је било Бунделама у том тренутку. Где год човек погледао по великом, широком гледалишту, видео би гомиле људи, али владала је потпуна тишина.

Свако око било је приковано за арену, и свако срце молило се за Хардола. Сваки ударац Кхадир Кана цепао им је срца у комадиће, док је сваки напад Хардола ширио таласе радости. У арени, суочавала су се два борца, испред арене, суочавала се нада са очајањем.

Најзад зазвони звоно, означајући крај првог *пахара*¹, и тада Хардолов мач паде као муња на главу Кхадир Кана. Бунделе полудеше од радости. Изгубише разум. Људи су се грлили, скакали и поскакивали од радости. Људи су били опијени храброшћу. Мачеви су се извлачили сами од себе, копља заблисташе. У тој екстази победе, неколико људи изгуби живот. Али када Хардол изађе из арене и баци строги поглед на Бунделе, они се брзо прибраше. Мачеви склизнуше у корице. Свану им пред очима—чему та радост, узбуђење, лудило? Ово није било ново искуство за Бунделе.

Ова мисао охлади њихов занос. Овај последњи доказ Хардолове храбрости уздигао га је на врхунац престижа и поштовања у срцу сваког Бунделе, где га ни његова праведна природа ни његова доброта нису могле уздићи. Већ је био вољен свуда, али сада је постао победник Бундела и крунски пример њихове неустрашивости.

¹ Традиционална јединица времена која се користи на индијском потконтиненту. Дан је подељен на осам *пахара*, при чему сваки *пахар* траје три сата.

И краљ Џуџхар Сингх показао је на Декану каквог је кова. Не само да је био неустрашив ратник, већ је такође био сјајан у пословима власти. Својим мудрим управљањем, он је претворио јужне провинције у тврђаве, и после годину дана, са дозволом цара, он је кренуо у Орчу. Сећања на Орчу будила су му немир. *Ах, Орча! Када ћу те опет видети!* Краљ је пролазио поред миљоказа за миљоказом, не осећајући ни глад ни жеђ; љубав према његовом народу вукла га је напред. Завршио је у џунглама Орче, остављајући пратиоце да дођу његовим трагом.

Било је поподне, и сунце је блистало. Он сиђе са коња и потражи заклон у сенци дрвета. Како је то судбина хтела, и Хардол је изашао тог дана у лов да би прославио своју победу. Био је у друштву неколико поглавара Бундела. Сви су били заслепљени охолошћу.

Видели су краља Џуџхара како седи сам, али у њиховом надменом стању духа, нису му пришли. Претпостављали су да је то некакав путник. Чак га ни Хардол није препознао. Усправивши се круто, Хардол приђе Џуџхар Сингху на свом коњу, намеравајући да га пита ко је он, када му се поглед сусрете са братовим.

Чим је схватио да је то његов брат, Хардол скочи са коња и поздрави Џуџхар Сингха. Џуџхар Сингх такође устаде и притисну Хардола на груди, али његове груди биле су без братске љубави. Уместо љубави, у његовом срцу укоренила се љубомора, и то само зато што Хардол није потрчао ка њему босоног, и зато што му његови пратиоци нису исказали поштовање већ издалека. Браћа стигоше у Орчу до вечери. Када је примљена вест о краљевом повратку, место оживе од лупе бубњева. Слављеничка атмосфера расла је на све стране, и град је ускоро био осветљен.

Краљица Кулина својим рукама припремила је вечеру. Било је око девет сати увече. Служавка уђе и објави, “Ваше височанство, вечера је послужена.” Браћа пођоше на вечеру. Храна је била послужена у златној посуди за краља и у сребрној посуди за Хардола. Кулина је сама скувала храну, послуживала храну и чак сама изнела и посуде али, да ли из навике или чисте зле среће, ставила је златну посуду пред Хардола а сребрну испред краља.

Хардол није приметио да нешто није у реду; он је јео из златне посуде сваког дана већ преко годину дана и навикао се на то, али Џуџхар Сингх се сав накомостио. Није рекао ништа, али цело његово држање се променило, и лице му се зацрвенело. Стрељао је погледом краљицу и почео да једе, али му је храна имала укус отрова.

Пошто је појео неколико мрвица, он устаде и оде. Краљица је била узнемирена његовим понашањем. Припремила је храну са толико љубави, чекала је толико дуго на тај срећни дан, њена срећа није имала граница, али због овог краљевог понашања сва се следила. Када је краљ отишао, а она видела посуду, срце јој је стало, и осетила је као да јој је неко извукао простирку испод ногу. Она јекну, “Господе! Учини да ноћ прође мирно. Предсказање не изгледа добро.”

Краљ Џуџхар Сингх спавао је у стакленој палати. Вешта дворкиња дивно је обукла и дотерала краљицу и, на крају, рече са осмехом, “Сутра, затражићу награду од краља.” Потом отиде, али Кулина је остала да седи. Била је дубоко замишљена.

Како могу да му одем? Она ме је узалуд облачила. Да ли би му се уопште и допао мој изглед? Данас сам учинила грех, Ја сам грешница. Да одем код њега оваква, сва дотерана, не би било пригодно. Не, не, данас ћу отићи код њега као просјакиња и молити за опроштај. То би било исправно. Размишљајући тако, краљица је стајала пред великим огледалом. Изгледала је као анђеол. Она је видела много лепих лица, али оно у огледалу изгледало јој је најлепше у том тренутку.

Лепота и унутрашње блистање ишле су руку под руку. Сам турмерик¹ не би могао да доведе до тога. Једно време, Кулина се грејала на сунцу своје лепоте. Она се усправи. Људи су рекли да лепота може да опчини и да се те чини, када се једном баце, не могу растерати.

Вера и дужност, тело и душа – све се то принесе на олтар лепоте. *Можда нисам лепа, али нисам ни ружна. Зар моја лепота није довољно моћна да натера краља да ми опрости? Када му се ове нежне руке обавију око врата, када га ове очи погледају, зар неће онда чар моје лепоте да охлади његов ватрени бес?*

Али убрзо јој свану пред очима. Ах! О чему ја размишљам!? *Зашто ми такве мисли улазе у главу? И у добру и у злу, ја сам његова слушкиња. Згрешила сам; морам тражити његов опроштај. Ова прилика не тражи китњасту шминку и одећу.* Размишљајући тако, краљица скиде све своје украсе.

Свилени сари који се купао у мирисима био је одложен на страну. Она извади бисере из своје косе, а онда бризну у плач. Ноћ њиховог поновног сусрета показала се тежом од ноћи њиховог растанка. Сасвим бедно одевена, она крете ка стакленој палати. Са сваким кораком, њено срце би устукнуло. Дошла је до прага, али није могла да уђе унутра. Срце јој је подивљало, и осетила је како јој се ноге тресу. Краљ Џуџхар Сингх викну, “Ко је то? Кулина! Зашто не уђеш?”

Кулина прикупи храброст и рече, “Ваше височанство, како да уђем? Видим да гнев заузима место које мени припада.”

“Твоја кривица је оно што ти не да да ме погледаш у очи.”

“Не може се порећи да сам згрешила, али ова беспомоћна жена моли за твој опроштај.”

“Мораћеш да окајеш свој грех.”

“Како?”

“Хардоловом крвљу.”

Кулина уздрхта од главе до пете. “Зато што сам ја грешком заменила посуде?”

“Не, него зато што је Хардол заменио твоја осећања.”

¹ Препарат турмерик често се користи као маска за лице да учини кожу сјајном. Традиционална хиндуистичка венчања имају церемоније са *халдијем* (турмериком).

Као гвожђе које се усија у пећи, тако и краљичино лице постаде црвено. Дивљи гнев обриса сво саосећање; љубав и поштовање, доброта и праведност— претворени су у пепео. У једном дугом тренутку, краљица је осећала да су јој и срце и душа узаврели од беса али, са огромним напором, она се савлада. Она само рече, “Хардол ми је као дете... брат.”

Краљ се усправи и, блажим гласом, рече, “Не, ја сам то дете, не Хардол, јер сам ти ја веровао. Нисам ово очекивао од тебе, Кулина. Била си мој понос. Мислио сам—сунце и месец могу се променити али ти никада нећеш, да ће твоје срце увек бити верно. Али данас сам схватио да сам био наиван.

Наши стари били су у праву; љубав жене је као вода, она тече свуда где нађе пут. Злато, када се загрева, на крају ће се истопити.”

Кулина заплака. Њена љутња преобратила се у сузе. Када се могла поуздати у свој глас, она рече, “Како да одагнам твоје сумње?”

“Хардоловим животом.”

“Може ли мој живот уместо његовог?”

“Не, то ће само потврдити моје сумње.”

“Зар нема другог начина?”

“Не.”

“То је твоја коначна одлука?”

“Да, то је моја коначна одлука. Слушај, у овој кутији је *пан*¹. Докажи своју невиност тиме што ћеш Хардола нахранити тим *паном*. Моје сумње ће нестати тек када видим да Хардолово тело изнесе из ове куће.”

Краљица баци љутит поглед на *пан* и врати се у своје одаје.

Почела је да се пита, “Треба ли ја да одузmem Хардолов живот? Живот невиног, врлог, неустрашивог Хардола да бих доказала своју невиност? Морам ли умрљати руке крвљу човека који ме гледа као сестру? Ко ће платити за тај грех? Зар неће крв невиног бити кобна? Ах!

Сирота Кулина! Данас, мораш да докажеш своју невиност и то на тако претежак начин. Не, ја не могу да учиним тај грех. Ако краљ мисли да сам блудница, нека тако мисли; ако сумња у мене, нека буде тако. Ја нећу моћи да учиним тај грех. Зашто краљ сумња? Само зато што су посуде замењене? Не, мора да постоји неки други разлог.

Хардол га је срео данас у џунгли. Мора да је краљ видео мач који му је опасан око струка. Можда је Хардол учинио нешто што га је увредило? Али шта је мој злочин? Зашто сам ја оптужена? Само зато што су посуде замењене? О Господе! Ко ће разумети моју невољу? Ти си ми сведок. Шта год да се деси, ја не могу да учиним овај грех.”

Краљица је и даље размишљала. “Краљу, зар је твоје срце тако просто и ниско? Од мене тражиш да одузmem Хардолов живот? Ако ти не можеш да прихватиш моћ и поштовање које он има, зашто не кажеш тако? Зашто не поведеш мушку борбу? Зашто га сам не

¹ Традиционално јело од ораха арека увијених у листове бетела.

убијеш уместо што то тражиш од мене? Знаш врло добро да ја ово не могу. Ако си се уморио од мене, ако сам ти постала трн у месу, онда ме пошаљи у Каши¹ или Матуру².

Ја нећу ништа замерити, али за име бога, немој од мене правити грешницу. Али због чега бих ја живела? Живот за мене више нема среће. Боље је да умрем. Одузећу себи живот пре него што починим овај велики грех.” Мисли јој се још једанпут обрнуше. “Мораш да починиш овај грех. То би могао бити највећи грех икада учињен, али ти ћеш морати да га учиниш. Сумња се у твоју верност, и мораш се решити те сумње. Да ти је живот у опасности, не би било битно.

Могла би жртвовати свој живот да спасеш Хардолов, али управо сада, на мети је твоја верност. И због тога мораш да починиш овај грех, а пошто га учиниш, мораш да останеш срећна и весела.

Ако будеш изгледала и најмање забринута или ако сјај твога лица имало избледи, онда, чак и пошто си учинила тако велики грех, не би успела да отклониш сумњу. Без обзира како се осећаш, мораћеш да учиниш овај грех. Али како? Да му прережем врат?”

Од ове мисли жмарци је подиђоше низ цело тело. “Не, ја га никад не могу ударити. Драги Хардол, могла бих те натерати да поједеш тај *пан*. Ја знам, за моју љубав, ти би срећно појео отровани *пан*. Да, знам да нећеш одбити, али ја не могу да учиним тај велики грех. Ни сада, ни икада.”

¹ Хиндуистички храм посвећен Шиви у држави Утр Прадеш у Индији.

² Свети хиндуистички град у држави Утар Прадеш у Индији.

Хардол није био свестан ових догађаја. Усред ноћи, једна служавка дође до њега у сузама и исприча му целу ствар. Та служавка, која је носила кутију са *паном*, пратила је краљицу до краљеве палате и чула је цео разговор.

Хардол је већ био наслутио из краљевог понашања да га нешто мучи. Служавкина прича потврдила је његове страхове. Пошто је строго упозорио служавку да не открива ту ствар ником другом, он се припреми да жртвује свој сопствени живот.

Хардол је био блистави пример храбрости Бундела. На његов најмањи гест, триста хиљада Бундела пошло би да убија или буде убијено; Орча му је била привржена. Да му се Џуџхар Сингх отворено супротставио у арени, сигурно би окусио пораз, јер и Хардол је био Бундела, а Бунделе се нису стиделе пред својим непријатељима; убијати или бити убијен била је за њих здрава забава.

Увек су вребали чекајући неки изазов, да их неко испровоцира. Увек су били жедни крви, и ништа није могло да угаси њихову жеђ. Али, сада, једној жени је требала његова крв, и његова храброст шапутала му је у уво—не оклевај да умреш за љубав једне невине и честите жене.

Да је мој брат посумњао да хоћу његову крв и да хоћу да узурпирам његов престо тако што ћу га убити, то би била друга ствар. У тежњи за моћи, крв и погубљење, издаја и превара, све се то сматра поштенком игром, али сумње које он гаји сада могу се уколони само мојој смрћу. Моја дужност је да уклоним те сумње жртвујући свој живот. Ако после буђења ове болне сумње у његовим грудима, ја наставим да живим, тврдећи да сам невин, то би са моје стране била дрскост. Не, боље је да више не оклевај. Ја ћу радосно појести отровани пан. Које мучеништво је веће од тога?

Много је лакше слушати непријатељева борбене речи и одбацити свој живот у врелини тог тренутка. Али тога дана, истински јунак Хардол био је вољан да одустане од свог живота из великодушности свога срца.

Следећег дана Хардол се окупао у цик зора. Узевши своју опрему и са осмехом на лицу, он оде до краља. Краљ се тек пробудио; његов ошамућени поглед паде на Хардолову прилику. Испред њега, на мермерном постољу, почивала је златна кутија у којој је био отровани *пан*.

Краљев поглед прелетао је од кутије до Хардола; можда су његове мисли направиле везу између отрованог листа и ове прилике. Изненадни Хардолов улазак ухватио је краља неспремног. Умиливши се, он запита, “Куда си кренуо овако рано?”

Хардол је сијао од радости. Смејући се, он рече, “Идем у лов да прославим твој повратак. Бог те је учинио непобедивим и зато, својом сопственом руком, благослови ме *паном* победе.” Говорећи тако, Хардол подиже кутију са постоља, стави је пред краља, и пружи руку тражећи *пан*. Радост на Хардоловом лицу још више распламса краљеву љубомору.

Зли човече! Дошао си да ми додаш со на рану. Зар није доста што си ми уништио веру и част? Да, ово је пан победе, не твоје него моје.

Џуцхар Сингх подиже *пан*. За тренутак, изгледао је изгубљен у мислима, а онда са осмехом пружи Хардолу *пан*. Хардол се наклони и прихвати га, додирну њиме чело са поштовањем и, погледавши свуда око себе са великим жаљењем, поједе га. Прави Рацпут доказао је своју вредност.

Отров је био моћан; чим га је прогутао, његово лице обли се самртним бледилом и очи му се склопише. Он дубоко удахну, поздрави Џуцхар Сингха склопљеним рукама, и седе на под. Зној му је лио са чела и његово дисање постајало је све плиће, али његово лице одражавало је радост и срећу.

Џуцхар Сингх се не помаче са места. На лицу му је био осмех зависти, али очи су му блистале од суза. Светлост и тама посташе једно.

КРАЈ

Референце (На енглеском)

—. "*Bundela*". 03 November 2011. <<https://www.britannica.com/topic/Bundela>>.

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "*Shah Jahān*". n.d.

<<https://www.britannica.com/biography/Shah-Jahan>>.

—. "*Timurid dynasty*". n.d. <<https://www.britannica.com/topic/Timurid-dynasty>>.

Burn, Richard. "Shah Jahan." *The Cambridge History of India: The Mughul Period*. Vol. IV. Cambridge: Cambridge University Press, 1937. 183-188.

Collins English Dictionary. *khilat*. n.d.

<<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/khilat>>.

—. *kos*. n.d. <<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/kos>>.

Luard, Captain C.E. *Eastern States (Bundelkhand) Gazetteer*. Vols. VI-A. Lucknow: The Central India State Gazetteer Series, 1907.

Nasehpour, Peyman. *Daf and other frame drums in Asia, North Africa and East Europe*. n.d.

<<https://web.archive.org/web/20080509074913/http://www.donbak.co.uk/Articles/DafAndOtherFrameDrums.htm>>.

—. *phaag*. n.d. <<https://www.rekhtadictionary.com/meaning-of-phaag>>.

Додатна литература (На енглеском)

Premchand, Munshi. *King Hardaul*. Translated by S.U. Ramesh, S.U. Ramesh, 2019.

“The Dead Prince Who Is Still Alive.” *The Hindu*, 26 July 2016,
www.thehindu.com/news/cities/chennai/chen-columns/the-dead-prince-who-is-still-alive/article2720550.ece.

“Lala Hardaul - लाला हरदौल.” *Lala Hardaul - लाला हरदौल* | *Bundelkhand Research Portal*,
bundelkhand.in/lala-hardaul. Accessed 16 July 2023.

Прича о два вола

Мунши Премчанд

Руководилац пројекта: Рагхав Сури

Преводилац: Михаило

Објављује Suri Translations

“दो बैलों की कथा / Do Bailon Ki Katha” је приповетка која је први пут објављена на језику хинди 1931. године.

Овај српски превод базиран је на енглеском преводу С.У. Рамеша.

На енглески превод С.У. Рамеш је добио ауторска права 2021. године. Превод се овде користи уз дозволу преводиоца да послужи као извор за превод на српски.

Оригинална приповетка је јавна својина у Индији, Србији, Сједињеним Државама и многим другим земљама.

Носиоци ауторских права за овај превод у 2024. су Михаило, Raghav Suri, и Suri Translations.

www.SuriTranslations.com

Увод

Ова мудра прича описује два вола по имену Хира и Моти. Обојица припадају истој врсти и истом Пачаи соју, али ту се сличност завршава јер постоји читаво море разлика међу њима. Хира је трпељив и снажан. С друге стране, Моти је слаб и чини ствари без размишљања. Упркос међусобним разликама, Хира и Моти створили су братску везу, пошто су све радили заједно, па су се тако заједно и хранили уљаним погачама и сламом.

Ова два вола припадају Ђурију, сељаку који их воли. Иако он стално показује љубав према њима, Хира и Моти почињу да се осећају изданим када их Ђури пошаље Гаји, своме шураку. Волове тамо одводе да би орали, због чега они верују да су их продали. То уверење довело их је до тога да постану тужни и огорчени. Ово се испољило у њиховој одлуци да не примају наредбе од Гаје.

Волови ускоро почињу да протестују гласно због своје тренутне ситуације. Моти је пожеleo да побегне, али спокојнији Хира није се слагао, али под вођством Мотија, они обојица побегну. Немајући план, они се убрзо изгубе, али на крају ипак успевају да нађу пут натраг до куће свог старог господара, мада не пре него што успут наиђу на неке тешкоће. Док су били у потрази за храном, били су и заробљени.

Ова прича има две различите теме. Ту је питање неједнакости, пошто волови наилазе на муке после напуштања куће свог господара. Мислећи да могу да нађу бољи живот, они обојица беже. Ускоро откривају да су имали бољи живот код Гаје, пошто их нови власник уопште не храни.

Ту је такође и борба за слободу. Они се боре за слободу јер чезну за њом, али нису у стању да је нађу. Ускоро откривају да су живели бољим животом чак и кад су мислили да су продати и да их Ђури не воли.

Ова прича показује да сви, па и животиње, имају право да живе слободно и спокојно.

Прича о два вола

Магарац се сматра за најбудаластију животињу. Када неког желимо да назовемо идиотом првог реда, ми га назовемо магарцем. Да ли је магарац заиста идиот или су му његова једноставност, његова незлобива трпељивост подарили ту титулу, не може се одредити. Краве хоће понекад да убоду својим роговима; крава са телетом може, сасвим изненада, да почне да се понаша као лавица. Пас, иако животиња достојна сажалења, с времена на време плане, али нико никада није ни чуо ни видео љутог магарца. Без обзира колико тучете једну животињу, колико трулу и покварену траву јој дајете, ни сенка нерасположења неће пасти на његово лице. Он уме да одлута једном или два пута за време месеца Ваишака¹, али још га нисам видео срећног. Он остаје у стању непрестане тупости. Било да је радостан или тужан, на добитку или на губитку, нисам видео да се променио под било каквим околностима. Особине аскета и монаха достигле су свој врхунац у магарцу, али за људе, он је идиот. Врлина никада није била тако мало поштована. Можда у свету нема места за једноставност. Погледајте муке Индијаца у Африци.² Зашто их не пуштају у Америку?³ Ти јадни људи не пију, остављају на страну малу суму за црне дане, раде најбоље што могу, не туку се и не свађају, трпе увреде, а ипак су озлоглашени. Сматра се да снижавају животни стандард. Да су усвојили принцип “око за око”, можда би се најзад сматрали цивилизованим. Пред нама је пример Јапана. Једном их је победа увела у редове цивилизованих друштава ово света.⁴

Али магарац има и млађег брата, који је само мало мање магарац, а то је во. Израз “телетов ујак” користи се у приличном сличном смислу као и реч “магарац”.

¹ Ваишак је други месец (април-мај) хиндуистичког лунарног календара.

² Око два милиона Индијаца транспортовани су као радници за отплату дуга у британске колоније у Африци и на разне друге стране света, почевши од 1834-е године. Иако наизглед добровољно, ти људи су често регрутовани из лажних разлога, а услови рада су били експлоататорски и опасни. Тај систем рада за отплату дуга трајао је у колонијалној Индији до раних година двадесетог века. (Hui and Kambhampati)

³ Могуће је да се односи на Имиграциони акт САД-а из 1917-е године, који је специфично забрањивао имиграцију из азијско-пацифичког региона.

⁴ Могуће да се односи на победу Јапана над Русијом у руско-јапанском рату из 1904-05.

Неки можда сматрају да је во краљ свих идиота, али то није моје гледиште. Во се побуни понекад. С времена на време, чак ћете срести и тврдоглавог вола. Он изражава своје нерасположење на много различитих начина, и као такав рангиран је испод магарца.

Два вола сељака Ђурија звала су се Хира¹ и Моти². Припадали су соју Пачаи. Лепи, вредни и високог стаса. Пошто су поживели заједно неколико дана, они су створили братску везу. Они би, седећи лицем у лице или један поред другог, отпочели нему размену мишљења. Како су разумели неизговорене мисли оног другог, не можемо рећи. Без сумње, они имају неку скривену способност, коју човек, који тврди да је највеће од свих живих бића, нема. Љубав су испољавали тако што су лизали и њушкали један другог. Некада, они би чак и преплели рокове. Не због сукоба, него из забаве, из наклоности, као када се веза између пријатеља продуби, па одмах крену са грубостима. Кад нема тога, то пријатељство остаје слабије, плиће, такво на које не можеш да се ослониш. Када год су били упрегнути у плуг или у теретна кола, и ходали напоредо трзајући вратовима, сваки би се трудио да понесе већи део терета. А када би их послеподне ослободили или увече после дугог радног дана, они би лизали један другог да отклоне исцрпљеност. Када би јасле биле напуњене уљаним погачама и сламом, они би устали, заронили главе унутра, и сели – истовремено. И ако би један окренуо главу на страну, и други би.

Једног дана, догодило се да је Ђури послао ова два вола у кућу свога шурака. Волови нису имали појма због чега су их послали. Они су претпоставили да их је њихов господар продао. Ко може рећи да ли су били срећни или увређени што су продати, али Ђуријев шурак, Гаја, морао је да шкргуће зубима док је одводио ове волове кући. Ако их је гонио одпозади, они би скретали у страну; ако би зграбио поводац и повукао их спреда, они би се опирали вукући уназад. Ако би их ударио, они би спустили рокове и мукали. Да их је Бог обдарио способношћу говора, они би питали Ђурија – “зашто тераш од себе нас јадне душе? Служили смо те најбоље што смо умели. Ако ниси задовољан нашим учинком, могао си нас натерати да радимо више. Били смо спремни да умремо под твојим јармом. Нисмо се никада жалили на храну. Што год да си нам дао, ми смо погнули главе и јели. Па зашто си нас онда продао овом тиранину?”

Два вола стигла су у своју нову кућу увече. Иако гладни још од јутра, ниједан није заронио главу у јасле када су их довели до њих. Било им је тешко на срцу. Место које су сматрали домом било им је одузето. Ова нова кућа, ново село, нови људи – све је изгледало страно.

Посаветовали су се један са другим на свом неизговореном језику, погледали један другог испод ока, и легли. Када је сан захватио село, откинули су се са својих поводаца и кренули кући. Повоци су били доста јаки. Нико није могао да замисли да би во могао да их покида, али су ова два вола у том тренутку извукли двоструку снагу из себе. Само један или два трзаја били су довољни да се конопци покидају.

¹ Дијамант.

² Бисер.

Када се Ђури ујутру пробудио, видео је волове на пашњаку – преполовљени конопци ландарали су им низ вратове, били су до колена прекривени блатом, а очи су им сијале од пркосне љубави.

Ђуријево срце је поскочило када је видео волове. Потрчао је и загрлио их. Разнежени загрљаји и пољупци пружали су лепу слику.

Дечаки из куће и из села окупили су се и поздравили волове срдчним плескањем. Овај догађај, иако не без преседана у историји села, ипак је био значајан. Група дечака је одлучила да животиње треба наградити. Неки су донели роти¹ од своје куће, неки цагери², неки мекиње, а неки сламу.

“Нико нема овакве волове,” рекао је један дечко.

Други се сложио. “Дошли су доведе сасвим сами.”

Трећи је изјавио, “То нису волови, него реинкарнирани људи.”

Нико се није усудио да противречи овој тврдњи.

Када је Ђуријева жена угледала волове на вратима, она се обрецну. “Какви непослушни волови! Нису ни један дан радили на новом месту, а већ су се надигли и дотрчали.”

Ђури није могао да прогута оптужбе против својих волова. “Како су то непослушни? Мора да их нису нахранили. Шта онда да раде?”

“Баш, јер само ти знаш како да бринеш о воловима,” одговори његова жена надмено. “Сви други их терају да живе на води.”

“Ако су нахрањени, зашто би побегли?” наваљивао је Ђури.

“Побегли су јер, за разлику од тебе, чланови моје породице не мазе волове као неки идиоти,” одбруси његова жена. “Ако их хране, они их и притискају да обрађују њиве. Пошто ова двојица избегавају рад, није чудо да су побегли. Да видим сада како ће добити уљане погаче и мекиње. Нећу им дати ништа осим суве сламе; нека једу или нека цркну од глади.”

То се и обистинило. Раднику са имања строго је наложено да овим воловима не да ништа осим суве сламе.

Када су волови гурнули главе у јасле, храна је имала празан укус. Није било глаткоће, сочности. Како су могли да једу? Они су са надом погледали ка вратима.

¹ Пљоснати хлеб направљен од брашна од целог пшеничног зрна; темељ исхране у северној Индији.

² Нерафинисани смеђи шећер, добијен од палминог сока.

“Зашто не ставиш неку уљану погачу у јасле?” запита Ђури радника.

“Газдарица ће ме убити.”

“Онда уради то кришом.”

“Не, брате. И ти ћеш, такође, мало помало почети да певаш исту песму.”

Ђуријев шурак дошао је поново следећег дана и одвео волове. Овог пута упрегао их је у теретна кола.

Неколико пута Моти је покушао да одведе кола у јарак поред пута, али Хира је владао ситуацијом. Он је био стрпљивији од њих двојице.

Пошто су увече стигли до куће, Гаја их је завезао дебелим конопцима и научио их лекцију за непослушност од претходног дана. Онда им је бацио исту суву сламу. Свом сопственом пару волова, дао је уљане погаче и брашно од махунарки.

Два вола никада нису била тако увређена. Ђури их никада не би ударио ни стручком цвета. Они би полетели кад би он само цокнуо језиком. Овде су их истукли. И као да агонија од повређеног поноса није била довољна, морали су и да се задовоље сувом сламом. Нису бацили ниједан поглед на јасле.

Следећег дана Гаја их је упрегао у плуг, али било је као да су се њих двојица заклели да не помере ноге. Он се уморио ударајући их, али се нису ни мрднули. Али када је окрутни човек ударио Хиру неколико пута по носу, Моти је изгубио хладнокрвност. Он се отео заједно са плугом. Плуг, конопац, јарам, амови – све се распало у комадиће. Да није било огромних конопаца око њиховог врата, они никада не би били ухваћени.

“Бекство је бесмислено,” рече Хира на њиховом неизговореном језику.

“Изгледао је решен да те убије,” одговори Моти на истом језику.

“Сада нас чекају тешке батине.”

“Па нека буде. Ми смо рођени као волови; не можемо задуго избегавати батине.”

“Гаја трчи према нама са два човека. Наоружани су штаповима.”

“Шта мислиш, да се мало нашалим са њим?” рече Моти. “Он има штап.”

Хира га је смиривао. “Не, брате. Устај на ноге.”

“Ако ме ударе, ја ћу оборити пар њих.”

“Не; то је против нашег уверења.”

Моти се стресао у себи. Гаја стиже, ухвати их за поводац и крену. Било је добро да их није одмах истукао, иначе би Моти полудео. Опажајући Мотијев злобан поглед, Гаја и његови помоћници мислили су да је мудро да одложе кажњавање.

Тог дана поново су добили исту суву сламу. Стајали су поред ње ћутећи. Људи из куће сели су за свој оброк. Управо онда, из куће се појавила мала девојчица са неколико ротија, којима је нахранила волове и затим отишла. Како може један роти да засити глад вола, али њихова срца хтела су да пукну. Кућа мора да припада неком господину. Девојчица је била Бајронова. Њена мајка била је мртва а маћеха ју је тукла, тако да је она осетила некакву блискост са воловима.

Цео дуги дан два вола су орала, била су шибана, и остала тврдоглава. Увече, везали би их за шталу, и током ноћи, иста девојчица би дошла и дала свакоме по роти. Раскош ове понуде љубави била је таква да, упркос томе што су јели само два залогаја суве сламе, нису ослабили. Уместо тога, побуна је горела у њиховим очима и текла је кроз њихове вене.

Једног дана, Моти рече на неизговореном језику, “Не могу ово више да подносим, Хира!”

“Шта хоћеш да урадиш?”

“Набошћу једног или двојицу на рогове и завитлаћу их.”

“Али знаш ли ти, да је ова дивна девојчица, која нас храни ротијима, ћерка човека који поседује ову кућу? Зар неће сирота девојчица остати сироче?”

“Онда ћу набости газдарицу. Она је та која туче девојчицу.”

“Али забрањено је нападати жене; стално то заборављаш.”

“Ти нас нећеш пустити да одемо одавде. Слушај, хоћемо ли да се ослободимо?”

“Да, то прихватам, али како да прекинемо ове дебеле конопце?”

“Имам идеју – хајде прво да их изгриземо. Један трзај ће онда учинити остало.”

Током ноћи, пошто их је девојчица нахранила ротијима и отишла, њих двојица почела су да гризу дебеле конопце, али ти дебели конопци измицали су се и нису се могли ухватити. Један неуспео покушај за другим.

Кућна врата су се отворила и појавила се мала девојчица. Волови су погнули главе и почели да јој лижу руке, подигавши репове високо у ваздух. Она их помази по глави и

рече, “Ја ћу вас пустити напоље. Бежите одавде, иначе ће вас они на крају убити. Данас у кући, разговарали су о томе да набаве конопце за нос за вас обојицу.”

Она им развеза уларе, али они остадоше на стоје.

Моти запита на свом језику, “Зашто ми не одлазимо?”

“Могли бисмо,” одговори Хира. “Али сутра, ово дете биће у невољи. Сви ће посумњати у њу.”

Сасвим без најаве, девојчица завика, “Ујакови волови беже. О, брате! Брате! Оба вола су побегла. Дођи брзо.”

Гаја излете из куће и појури за воловима. Волови су трчали. Гаја их је пратио. Они су трчали брже. Гаја диже галаму, а онда се врати у село да сакупи људе. Два пријатеља добише прилику да побегну. Шмугнуше у једном правцу и отрчаше толико далеко да су изгубили оријентацију. Познати пут којим су путовали нигде се није могао видети. Суочили су се са новим селима. Због тога су застали у углу њиве и размотрили свој следећи потез.

“Изгледа да смо се изгубили,” рече Хира.

“Ти си одгаломирао оданде. Требало је да га оборимо на лицу места.”

“А шта би свет рекао да смо га оборили? Нека он одбаци своје принципе; зашто бисмо и ми своје?”

Били су ван себе од глади. На пољу је растао грашак; они почеше да пасу. Сваки час, застали би и ослушкивали да ли се приближавају неки кораци.

Када су задовољили глад, постали су свесни своје слободе и почеше да скачу од радости. Прво, подригнули су. Онда су испреплетали рогове и почели да гурају један другог. Моти је притиснуо Хиру уназад неколико корака, тако да је Хира пао у јарак. Онда се Хира наљутио. Усправио се и поново се сударио са Мотијем. Моти виде да се игра претвара у борбу, тако да се повуче.

Ах, шта је сад то? Један бик који муче и напада. Да, то је био бик! Он је прилазио. Два пријатеља буљила су у тај приказ. Бик је био грађен као слон. Ако се сукобе са њим, изгубиће живот, али ако то не ураде свеједно им живот неће бити поштеђен. Он је и трчао у њиховом правцу. Како је страшно изгледао!

“Осуђени смо на пропаст,” рече Моти на свом неизговореном језику. “Како да побегнемо? Размишљај.”

“Видиш да храни своју сујету,” рече Хира забринуто. “Неће слушати ни молбе ни захтеве.”

“Хајде да бежимо.”

“Бежати је кукавички.”

“Онда умри овде. Ја одустајем.”

“Шта ако крене за нама?”

“Смисли онда нешто. Брзо.”

“Једина опција је да га обојица нападнемо у исто време. Ја ћу га чувати спреда, а ти преузми задњи део; двострани напад натераће га да одскочи. Чим ме он гурне, исеци га по боку. Ризиковаћемо живот, али нема другог начина.”

Два пријатеља кренуше на све или ништа и скочише. Бик се никада раније није суочио са уједињеним непријатељима. Навикао је да се хвата у коштац са једним по једним. У тренутку када је кренуо на Хиру, Моти налете на њега отпозади. А када се бик окренуо Мотију, Хира га повуче натраг. Бик је хтео да их обори једног по једног, али и волови су били искусни. Нису му оставили нимало простора. У једном тренутку, несрећни бик бацио се на Хиру са намером да га докрајчи, али Моти налете са стране и прободу га у стомак. Бик се бесно окрете, а Хира га убоде са друге стране. На крају, јадни, рањени бик крете да бежи, а два пријатеља су га још дуго гонила. Толико дуго да је бик пао исцрпљен. Тек онда су га њих двојица оставила на миру.

Два пријатеља луњала су наоколо уживајући у својој победи.

“Ја сам хтео да убијем то копиле,” рече Моти на свом знаковном језику.

Хира му пребаци, “Не треба да нападаш обореног непријатеља.”

“То је само поза. Треба тако уништити непријатеља да се више никада не подигне.”

“Како ћемо се сада вратити кући? Размишљај о томе.”

“Прво храна, онда размишљање.”

Поље грашка стајало је право испред њих. Моти склизну у њега. Хира га је упозоравао против тога, али овај није хтео да слуша. Били су само који корак са унутрашње стране, када дотрчаше два човека са штаповима и опколише их. Хира је био код живице; он побеже. Моти је био на наводњаваном земљишту. Његови папци почеше да тону у блато. Није могао да трчи и био је ухваћен. Када је Хира видео да му је пријатељ у невољи, вратио се назад. Ако ће бити невоље, они ће у њој бити заједно. Чувари ухватише и њега.

Ујутру, њих двојица били су закључани у обор за одлуталу стоку.

По први пут у њиховом животу, цео дан прође а није им понуђено ни зрно хране. Какав је то човек био овај њихов газда? Нису могли да схвате. Чак је и Гаја био бољи од њега. Ту је било бивола, коза, коња, магараца, али нико није имао никакву храну; сви су лежали као мртви на тлу. Многи су били толико измождени да нису могли чак ни да устану. Цео дуги дан два пријатеља гледала су чежњиво у капију али нису видели да ико долази са храном. Онда су почели да лижу со са зидова од блата, али како је то могло да задовољи њихову глад?

Када су без хране провели и ноћ, у Хирином срцу запалила се побуна. “Моти, ја ово не могу да поднесем!”

Моти обори главу. “Осећам како живот цури из мене.”

“Брате, не губи срчаност тако брзо. Морамо смислити начин да изађемо одавде... Хајде, дођи да пробијемо зид.”

“Ја сада не могу ништа да учиним.”

“Дакле, да ли је то та снага којом си се поносио?”

“Мој понос је сав нестао.”

Зидови затвора били су од блата. Испоставило се да је Хира био тврђи; он углави своје вретенасте рокове у зид и гурну. Парче блата се откину. Његова храброст порасте. Он се затрча и удари зид, поново и поново, и са сваким ударцем, блато се полако одрањало.

Управо у том тренутку, чувар обора стиже са лампом да би пребројао животиње. Спазивши Хиринов дивљи испад, чувар га обасу ударцима штапом, а онда га завеза дебелим конопцем.

“Претучен на крају,” рече Моти који је био испружен на земљи. “Шта си постигао?”

“Бар сам испробао своју снагу.”

“Шта ти вреди снага која те уваљује у теже окове.”

“Наставићу да испробавам своју снагу, без обзира у колико окова ћу завршити.”

“Изгубићеш живот.”

“Није ме брига. Завршићемо умирући овде у сваком случају. Помисли, да је зид пао, колико живота бисмо спасли? Толико наше браће је заробљено овде. Ниједном није добро. Ако се настави овако, сви ће бити мртви кроз неколико дана.”

“Да, то је истина. Па онда, пусти ме да и ја опробам своју снагу.”

И Моти удари својим роговима исто место на зиду. Мала грудва блата отпаде, поправљајући му расположење. Онда поче да напада зид са уживањем, као да укршта рогове са непријатељем. Најзад, после два сата немилосрдног ударања, око пола метра зида отпаде са врха. Он гурну поново, са двоструком снагом, и пола зида паде.

Пад зида пробуди полумртве животиње. Три коња искочише одатле, праћени козама. Биволи шмугнуше напоље, али магарци су стајали као и раније.

“Зашто вас двојица не бежите?” запита Хира.

Један од магараца одговори, “Шта ако нас поново ухвате?”

“Па шта? Сада имате шансу да побегнете.”

“Плашимо се. Остаћемо овде.”

Прошло је више од пола ноћи. Два магарца још увек су стајала, мозгајући – побећи или не побећи. Моти је покушавао да ослободи свог пријатеља од конопаца.

Како није успевао, Хира рече, “Иди ти, мене остави овде. Можда ћемо се поново срести једног дана.”

Моти се измакну. “Да ли ме сматраш толико себичним, Хира? Ти и ја смо заједно већ толико дуго. Сада када си ти у невољи, зар те ја морам оставити и отићи?”

“Бићеш сурово кажњен,” рече Хира. “Они ће знати да си ти ово урадио.”

“Није ми битно што ћу бити истучен за исти злочин због којег си ти везан,” одговори Моти са поносом. “Барем смо спасли животе неколико животиња. Зар нас оне неће благосиљати?”

Говорећи то, он боцну магарце својим роговима, изгура их из оgrade, а онда се врати и заспа поред свог пријатеља.

Узбуна која је захватила управника, чувара и друге раднике у зору не треба ни да се описује. Довољно је рећи да је Моти добио добро батинање и да је и он био везан дебелим конопцем.

Недељу дана два пријатеља остали су оковани. Није им добачен ниједан стручак сена. Да, једном дневно добијали су воду. То има је било главно средство за преживљавање. Постали су тако слаби да нису више могли да стоје на ногама. Ребра су почела да им штрче.

Једног дана, испред обора се зачуше ударци бубњева, и до поподнева, сакупи се око педесет до шездесет људи. Два пријатеља су изведена напоље и истимарена. Људи би дошли, погледали им у лице, и одлазили, разочарани. Ко би купио тако мршаве волове?

Онда наиђе брадати човек са црвеним очима и окрутног понашања. Почео је да разговара са управником док је гуркао и боцкао два пријатеља по сапима. Када су му видели лице, волови су инстинктивно задрхтали. Нису имали илузије о томе ко је он и зашто их процењује. Они погледаше један другог са страхом у очима и оборише главе.

“Ми смо побегли из Гајине куће без разлога,” рече Хира. “Сада су наши животи изгубљени.”

Мотијевом одговору недостајало је убеђености. “Кажу да Бог има милости за свакога. Зашто нама не покаже мало милости?”

“Да ли ћемо живети или умрети, Богу је свеједно. Па, то је добро, бар ћемо убрзо бити са њим ... Једном нас је спасао преко оне мале девојчице. Зар нас неће опет спасти?”

“Овај човек ће нас погубити. Запамти шта ти кажем.”

“Па шта?” Месо, кожа, рогови, кости – биће од користи некоме.”

После продаје, два пријатеља пођоше са брадатим човеком, док су им се тела тресла од чистог ужаса. Сувише слаби да ходају, јадни волови су се ипак тетурали напред у страху, јер оног тренутка кад би успорили, човек би их звизнуо шибом.

На том путу, они наиђоше на крдо крава и волова који су пасли. Животиње су изгледале срећне, здраве, и разигране. Док су неке изводиле несташлуке, друге су седеле, преживајући са слашћу. Како су срећан живот оне водиле, а ипак како су биле себичне. Ни једну није било брига што су двојица њихове браће, ухваћена у канце касапина, била очајна.

Ускоро овој двојници сину да им је пут познат. Да, ово је исти пут којим их је Гаја одвео. Почели су да наилазе на иста поља, исте баште, и иста села. Са сваком секундом која би прошла, њихов ход би се убрзао. Испрпљеност, слабост, нестале су.

“Аха! Ево га! Наш рођени пашњак. Ево га бунар из кога смо извлачили воду за њиве. Да, ово је тај бунар.”

Моти рече, “Наша кућа је близу.”

“Божја милост,” одврати Хира.

“Ја почињем да трчим ка кући.”

“Хоће ли нас он пустити?”

“Ја ћу га бацити на земљу.”

“Не, не; хајде да отрчимо до штале. Када стигнемо тамо, одбићемо да ходамо.”

Ошамућени од узбуђења и весели као телад, њих двојица откаскаше кући. “Ево наше штале!” Отрчаше до штале и укопаше се ту, док је брадати човек стизао одмах за њима.

Ђури је седео испред куће, грејући се на сунцу. Чим је угледао волове, отрча до њих и изгрли и једног и другог. Из њихових очију почеше да теку сузе радоснице. Један је лизао Ђуријеву руку.

Брадати човек стиже и зграби конопце волова.

Ђури рече, “Ово су моји волови.”

“Како су твоји? Купио сам их у обору за изгубљену стоку.”

“Ја мислим да си их ти украо. Одлази у миру. Волови су моји. Ако их ја продам, онда ће бити продати. Како било ко други може имати право да их прода?”

“Отићи ћу у полицију.”

“Ови волови су моји. Доказ је то што стоје на мојим вратима.”

Разјарен, брадати човек пође да силом одвуче волове. Моти замахну роговима. Човек паде на леђа. Моти појури на њега. Човек потрча, а Моти потрча за њим. Кад се нађе ван границе села, Моти стаде али остаде ту да држи на оку брадатог човека. Човек је просипао претње, добацивао увреде, и бацао камење издалека. А Моти је стајао на својој стази као победнички ратник. Људи из села уживали су гледајући тај приказ и смејали су се.

Пошто је брадати човек отишао побеђен, Моти се вратио шепурећи се.

Хира рече, “Уплашио сам се да га можеш убити у бесу.”

“Да ме је ухватио, ја бих га убио.”

“Сада се више неће враћати?”

“Ако се врати, ја ћу се добро побринути за њега. Баш да видимо како ће нас вратити натраг.”

“Шта ако пуца у тебе?”

“Пре бих умро него да паднем њему у шаке.”

“Наш живот нико не цени.”

“Зато што смо глупаци.”

Недуго затим, јасле су биле напуњене уљаним погачама, сламом, мекињама и зрневљем, и два пријатеља су прионула на јело. Ђури је стајао милујући их, а туце деце мотало се наоколо, уживајући у тој представи. У целом селу владао је дух свечаности.

У том тренутку, стиже газдарица и пољуби обојицу у чело.

КРАЈ

Референце (на енглеском)

Hui, Neha and Uma Kambhampati. “The Political Economy of Indian Indentured Labour in the 19th Century.” University of Reading, 2020.
<<https://www.reading.ac.uk/web/files/economics/emdp202016.pdf>>.

Munši Premčand: Kratka biografija

Danpat Rai Srivastav, poznatiji po svom književnom imenu Munši Premčand, jedan je od najslavnijih indijskih pisaca i smatra se da je jedan od najvećih pisaca na jezicima hindi i urdu.

Rođen je 31. jula 1880, u selu Lamhi, u grad Benares¹, u Britanskoj Indiji. On je provodio život u različitim delovima Indije, ali uvek se vraćao svojoj rodnoj državi, gde je i umro 8. oktobra 1936, sa 56 godina. Danas, u njegovom rodnom selu stoji njegova statua.

Kao dečak voleo je da čita priče i tokom svog odrastanja proučio je hindi, urdu, persijsku i englesku literaturu.

Dok je radio kao pomoćnik u nastavi, počeo je svoju karijeru pisca. Postao je punoletan kada je britanska vladavina u Indiji dostizala svoj klimaks. U celoj zemlji podizani su ustanci protiv britanske vladavine i mnogi pokreti za nezavisnost koje su vodili razni borci za slobodu neprestano su pratili njegov život.

Iako nije doživeo da vidi nezavisnu Indiju, njeno postojanje u perspektivi svakako je inspirisalo njegovo stvaralaštvo. Njegova pripovetka *Shatranj Ke Khilari* objavljena je 1924. godine i manje se baveći nezavisnošću Indije, pokazala je čitaocima kako su jedno od indijskih kraljevstava, Avad, osvojili Britanci.

Mada je njegovo delo okrenuto Indiji, njegove priče i teme se mogu primeniti na ljude iz raznih kulturnih sredina i iz raznih kutaka Zemljine kugle.

¹ Poznat takođe kao 'Varanasi' i 'Kaši' ovo je jedan od najsvetijih hinduskih gradova. Reka Gang protiče kroz Benares i na tom mestu se često obavljaju hinduističke kremacije i pepeo se prosipa u ovu reku.

Igrači šaha

Munši Premchand

Rukovodilac projekta: Raghav Suri
Prevodilac: Mihailo
Izdaje Suri Translations

“शतरंज के खिलाड़ी / Shatranj Ke Khilari” je priponetka koja je prvi put objavljena na hindustanskom jeziku (kombinacija jezika hindi i urdu) 1924. godine. Ovaj tekst preveden je na srpski sa engleskog prevoda koji je pripremio tim Suri Translations.

Originalna priponetka je javna svojina u Indiji i mnogim drugim zemljama.

Nosioci autorskih prava za ovaj prevod u 2022 Mihailo, Raghav Suri, i Suri Translations.

www.SuriTranslations.com

Uvod

“Igrači šaha” je jedno od najslavnijih dela Munšija Premčanda i uprkos tome što je kratko, ono je proučavano vrlo detaljno.

Priča se vrti oko dva plemića, Mirze i Mira, koji provode svoje dane ne radeći ništa drugo osim što igraju šah. Ovo često žalosti Mirzinu ženu koja se oseća usamljeno i zanemareno od njegove strane. Mirova žena izgleda zadovoljna što je njen muž odsutan igrajući šah ceo dan. Iako u samoj pripovesti to nije do kraja razjašnjeno, u filmskoj adaptaciji se nagoveštava da ona ima ljubavnika.

Film *Shatranj Ke Khilari* režirao je indijski filmski stvaralac Satjadžit Raj i prvi put je emitovan 1977. Film je kreiran na bazi ove pripovetke i prikazuje međusobno suprotstavljavanje ova dva prijatelja koji se bore u šahu dok Britanska imperija polako osvaja Kraljevstvo.

Ova priča odvija se u Kraljevstvu Avad koje još nisu osvojili Britanci¹. Kako je Kraljevstvo bilo puno obilja, njegov vladar i njegovi podanici bili su dekadentni i izgubili su mnogo od ratničkog duha koji je potreban da se izgradi veliko Kraljevstvo i civilizacija.

Upravo u takvom trenutku napadačke sile koriste slabost svojih neprijatelja. Kada je nečiji neprijatelj opušten, on je samozadovoljan i lako ga je pobediti. Ova pripovetka napisana je dok su Britanci još uvek vladali Indijom, ali su se razni pokreti za nezavisnost bunili protiv njihove vladavine. Ona možda pruža čitaocima ideju zašto je ona uopšte osvojena i daje upozorenje kako da se izbegne ponavljanje tako strašne sudbine.

Ova dva prijatelja koja dokono provode vreme igrajući šah po ceo dan, u ovoj priči su predstavnici samozadovoljnih ljudi iz Avada. Dok se brinu za bitku na šahovskoj tabli, oni ignorišu mnogo značajniju bitku koja se odvija oko njih.

Treba primetiti da je igra koju igraju dva prijatelja - *Šatrandž* – koja je izvedena iz igre *Čaturanga* koja se prvi put igrala u Indiji u 6. veku n.e. kada je vladalo Carstvo Gupta. Ova igra ima neke razlike u odnosu na šah kakav mi znamo danas. Na primer, upadljiva razlika je da je figura pored kralja bila savetnik. Ovaj savetnik bio je poznat kao *Mantri* u Čaturangi i *Ferz* u Šatrandžu. Mi danas znamo ovu figuru kao kraljicu.

¹ Treba napomenuti da u vreme kada se priča odvija, Kraljevstvo Avadh nije bilo slobodno. Vladari koji su oprezni u pogledu britanskog napada bili su i sami islamski osvajači koji su vladali delovima Indije nekoliko vekova.

Ovi osvajači su poznati kao Moguli. Svi likovi u ovoj konkretnoj priči su deo mogulske kulture, a ne domaće kulture koja je postojala pre mogulske invazije i ponosno postoji i danas.

Međutim, oni učestvuju u aspektima tradicionalne indijske kulture. Kao što je Vajid Ali Shah koji voli ples Kathak koji su stvorili Hindusi i naravno Mirza Sajjad Ali i Mir Roshan Ali koji igraju indijsku partiju šaha.

To je u suštini priča o jednoj grupi osvajača koja gubi kontrolu u odnosu na drugu grupu osvajača.

Posmatrači izjavljuju da i Indijci i Britanci igraju šah, ali različite verzije. To nije bitka podjednakih načina razmišljanja. Ona je odraz onoga što se dešava u našem svetu kada je jedna imperija usredsređena na osvajanje, a druga živi od svoje slave a njeni ljudi žive u obmani da će sve uvek biti dobro.

Iako priča počinje opisujući ljude Avada kao srećne, kako uživaju u raskošima koje se nižu jedna za drugom, njih čeka opasnost, i oni ne znaju kakva sudbina im se sprema.

Mi upoznajemo Igrače šaha u trenutku kada su na ivici propasti...

Igrači šaha

Bilo je to doba vladavine Vadžid Ali Šaha.

Grad Laknou bio je zauzet raskošnim svečanostima. Svi stanovnici grada — značajni i beznačajni, bogati i siromašni — uživali su u zadovoljstvima života. Neki su uživali u plesu i muzici, dok su drugi otkrili iskustvo veoma prijatne euforije koju donosi opijum.

U svim načinima života, ljudi su tražili zadovoljstvo. Bilo da je to u državnoj upravi, u literaturi, u društvenom statusu, na umetničkom polju, u poslovanju, u nečijem ponašanju, raskoš je vladala u svim delovima života. Kraljevski službenici predavali su se sladostrasnim navikama, pesnici su pisali o ljubavi i ljubavnim rastancima, ljudi od zanata stvarali su svoje najlepše radove — kalabatu¹ i čikan²; preduzetnici su se trgovali kolirijumom³, mirisima i sredstvima za ulepšavanje.

Raskošni život vladao je društvom. Značajni događaji u svetu nisu doticali obične ljude.

Ovde se posmatra borba prepelica. Tamo se dogovara vreme za borbu fazana. Negde u blizini čeka šahovska tabla; vlada buka i ispunjava prostor neprekidno satima. Negde se igra žestoka partija šaha. I onaj koji je u rangju kralja, preplavljen je ovim zvucima i očaran. Ako bi čovek dao novac nekom fakiru, ovaj ga ne bi iskoristio da kupi hleb, nego da uživa u opijumu ili piću.

Igranje igara kao što je šah, karte, gandžifa⁴, izoštrava čovekov um i poboljšava njegovo razmišljanje — pri čemu mu pomaže da reši složene probleme.

Ovi argumenti iznošeni su glasno (svet je i dalje pun ljudi koji žele da nešto dokazuju glasno).

Dakle, ako su Mirza Sadžad Ali i Mir Rošan Ali provodili većinu svog vremena izoštravajući svoj intelekt, kakvu primedbu bi mogao imati bilo koji misleći čovek?

Obojica su imala nasledne *džagire*⁵; nisu imali potrebe da zarađuju za život; nisu imali nijednu brigu na svetu.

¹ Tradicionalni reljefni vez zlatnim koncem

² Tradicionalni vez belim pamučnim koncem

³ Tamna senka za oči koja se često upotrebljava u Indiji

⁴ Drevna igra kartama, koja se igrala u Indiji i Persiji

⁵ Pravo na prikupljanje prihoda sa određenog poseda

Pa, šta bi oni radili? Posle doručka, ova dva prijatelja sela bi zajedno na suprotne strane šahovske table, postavila bi figure, i počela svoju bitku. Bili su slepi za sve bilo da je otkucalo podne, da je 3 sata posle podne, ili da je palo veče!

Tu i tamo, javili bi im da je njihovo jelo spremno. Dva plemića bi izjavila da će doći ali bili su suviše obuzeti šahovskom partijom. Najzad, hrana bi im bila donesena, i oni bi uživali u svom obroku ne gubeći iz vida bitku na šahovskoj tabli.

Kako u kući Mirze Sadžada Alija nije živela nikakva starija osoba, igra se odvijala u salonu. Međutim, ostalim ljudima koji su živeli u kući Mirze Sadžada Alija nije se dopadalo ovo stanje. Članovi njegove porodice, posluga, čak i susedi nalazili su zamerke ovoj igri – da je užasna i da uništava domaći život.

“Sačuvaj bože da bilo ko postane zavisnik od igranja šaha. Ova igra čini čoveka beskorisnim. To je teška bolest.”

Mirzina begum¹, Sahiba, bila je toliko uznemirena zbog njegove opsesije šahom da nije oklevala da viče na njega kad god je mogla. Međutim, takve mogućnosti da se viče na njega bile su retke. On bi počeo da igra šah danju dok ona još spava i nastavio bi da ga igra duboko u noć kada bi ona već zaspala. Zbog toga, ona bi istresala svoj bes na sluge. Kada bi sluge Mirzi poslužile *pan*², ona bi vrištala, “Recite mu da sam uzme hranu. Oh, nema vremena za hranu? Prospite mu hranu na glavu ili je dajte psima!”

Ali nikada nije mogla da se suoči sa njim licem u lice. Stvar je u tome da ona nije bila toliko ljuta na svog muža koliko je to bila na njegovog prijatelja, Mir Rošana Alija. Osećala je da on vrši loš uticaj i tajno mu je dala jedan nadimak da izrazi svoj prezir prema njemu. Takođe, bilo je moguće da bi Mirza za zavisnost od šaha optužio samo Mira, da bi oslobodio sebe od svih prekora.

Jednog dana begum Sahibu bolela je glava. Tražila je od svoje devojke da pozove Mirzu i da ga požuri da joj kupi lek. Kada je devojka pozvala Mirzu da se pobrine za svoju ženu, on je rekao da odmah dolazi. Ali begum Sahiba bila je razjarena.

Njena glavobolja se pogoršala a njen muž i dalje je bio obuzet partijom šaha. Lice joj je pocrvenelo i rekla je devojci da mu prenese: “Dođi sada, ili ću sama otići kod lekara!”

Mirza je igrao uzbuđljivu partiju šaha i bio je siguran da može da porazi Mira u samo dva poteza. Devojka ga je naljutila i on joj reče, “Zar begum Sahiba nema nimalo strpljenja?”

¹ Titula za ženu plemića

² Popularna užina u Indiji. Sastoji se od omotača od listova betela i od različitih nadeva. Često, kao nadev se koristi duvan za žvakanje, mada je i pan bez davana vrlo omiljen.

Mir ubaci: “Hej, zašto ne odeš da je vidiš? Žene su nežne i raspoloženje im je promenljivo.”

Mirza odbrusi: “Oh da! Hoćeš da odem da je vidim zato što ćeš da izgubiš.”

Mir se podsmehnu, “*Džanab*¹, ne budi budala. Ja imam potez koji će izmeniti moju sudbinu. Ali ti moraš da ideš. Zašto želiš da ražalostiš ženino srce?”

Mirza: “U tom slučaju, otići ću odmah čim te matiram.”

Mir: “Onda neću da igram. Prvo idi da je vidiš.”

Mirza: “Dobro, prijatelju, moraću da odem sa njom do lekara. Sumnjam da ima glavobolju – samo želi da me uznemiri.”

Mir: “Štagod da je, moraš da odeš da se pobrineš za nju.”

Mirza: “Razumem, samo me pusti da prvo odigram jedan potez.”

Mir: “Nikako, neću da nastavim igru dok prvo ne odeš do nje.”

Mirza je bio bespomoćan i tako je otišao da je vidi a ona je prevrtala očima i vikala, “Tebe nije briga nizašta osim za šah. Ti ne bi podigao pogled sa šahovske table i kada bi neko umirao! Ne može postojati još jedan takav čovek kao što si ti!”

Mirza odgovori, “Šta mogu da kažem? Mir prosto ne sluša. Morao sam da se iskradem sa igre uz velike teškoće.”

Begum odvrati, “On mora da misli da su svi budale kao on. I on ima ženu i decu; ili ih je napustio?”

Mirza: “On je zavisnik. Kada god on naiđe, ja sam bespomoćan i moram da igram šah sa njim.”

Begum: “Zašto ga ne izbaciš napolje?”

¹ Titula iz počasti, gospodin

Mirza: “On je ravan sa mnom kao prijatelj, mada je stariji i malo viši po položaju. Moram da mu pokažem svoje poštovanje.”

Begum: “Onda ću mu ja zatražiti da ode. Ako se naljuti, neka ga. Nije kao da naš nasušni hleb zavisi od njega. Gospođa želi da bude sama sa svojim mužem.”

Ona daje znak služavki Hariji i reče, “Harija, idi i donesi tablu za šah. Reci Miru da mora da ide pošto Mirza ne može da nastavi igru.”

Mirza: “Ne govori takve stvari! Hoćeš li da me poniziš? Stani Harija, nemoj da ideš nikuda.”

Begum: “Zašto je zaustavljaš? Dobro, nije važno. Da vidimo, da li možeš da zaustaviš mene?”

Ne dopuštajući svom mužu da odgovori, begum izlete napolje i ode u salon. Mirza je bio posramljen. On pokorno zamoli svoju ženu: “Za ime božje, zaklinjem te imenom Hazreti Huseina¹. Ne idi. Ubićeš me ako odeš tamo.”

Ali begum ne popusti.

Međutim, begum je stala na vratima na ulazu u salon. Osetila je da se ne usuđuje da se suprotstavi čoveku koji nije iz njene porodice. Zavirila je unutra, i na njeno olakšanje, soba je bila prazna. Mir je bio pomerio neke od figura na tabli, i sada je šetkao napolju pokušavajući da smisli kako će da se opravda.

Begum uđe u sobu, izvuče šahovsku tablu i pusti da figure padnu na pod i da se otkotrljaju. Onda zatvori vrata salona i zaključa ih. Mir je primetio šahovske figure kako se kotrljaju na sve strane a čuo je begum kako ulazi u sobu zahvaljujući zvuku njenih narukvica, a takođe je čuo i zaključavanje vrata. Shvatio je da ona ne odobrava njegovo prisustvo u njihovom domu. On se tiho vrati svojoj kući.

Mirza reče svojoj ženi: “Otišla si suviše daleko.”

Begum odgovori, “Sada, ako naiđe Mir, ja ću ga izbaciti napolje pre nego što sedne. Da je pokazivao toliku posvećenost bogu, koliku je pokazivao tebi, do sada bi postao svetac! Dok je vodim brigu o kući, ti igraš šah! Hoćeš li sada otići do lekara ili ti treba još vremena da razmisliš o tome?”

Mirza napusti kuću. Ali umesto da ode kod lekara, on ode do Mirove kuće da objasni situaciju. Mir izjavi da je shvatio šta se dešava čim je video kako figure lete sa table i kotrljaju se uokolo. Mir je izjavio da je shvatio da mora da ode jer je begum bila razjarena. Ali on je takođe osećao

¹ Unuk proroka Muhameda

da je to zato što je Mirza razmazio begum. Pitao je zašto se begum brine šta Mirza radi izvan kuće – pošto je njena dužnost bila u kući, ne bi trebalo da se bavi drugim stvarima.

Mirza jednostavno reče, “Ne misli na to. Hajde da sada odlučimo gde ćemo igrati sledeću partiju?”

Mir odgovori, “A gde bi inače? Ja imam veliku kuću. Ostaćemo ovde.”

Mirza, “Ali kako će se begum složiti? Ona se uznemiri i kada igram ceo dan kod kuće; ako budem provodio sve svoje vreme ovde, ona neće moći bez mene.”

Mir: “Pa neka samo pravi galamu. Za nekoliko dana sve će biti u redu. Ali, od danas pa nadalje ne smeš popuštati.”

* * *

Iz nekog nepoznatog razloga, žena Mir Sahiba osećala je da je najbolje da on provodi većinu vremena van kuće. Za razliku od Mirzine žene, nikada nije pravila pitanje od njegove ljubavi prema šahu. Čudno, čak je i podsećala Mira da ode u Mirzinu kuću da igra šah kad god bi zakasnio. Usled toga, Mir je pretpostavljao da je njegova žena prijatna i puna obzira.

Ali kada je njihova kuća postala bojno polje za partije šaha, Mir bi provodio cele dane kod kuće. Njegova žena sada je bila vrlo uznemirena. Osećala je da je njena sloboda ugrožena. Čeznula je da malo proviri napolje.

Posluga je takođe provodila vreme žaleći se zbog svojih novonastalih poslova. Oni su retko imali mnogo posla tokom dana. Nije ih bilo nimalo briga da li u kuću dolaze gosti ili ne. A sada su imali posla neprestano svakog božjeg dana.

Nekada su morali da trče da donesu *pan* a drugi put da donesu slatkiše. Nargile su neprestano gorele kao da su srce strastvenog ljubavnika. Žalili su se ženi svog gospodara govoreći joj da je Mirova ljubav prema šahu postala za njih smetnja. Žalili su se da će dobiti žuljeve na nogama od stalnog trčanja gore-dole. Oni nisu mogli da razumeju kako to šahovska partija može da počne ujutru pa da se ne završi do uveče.

“Za igranje igara trebalo bi da bude dovoljno sat i po ili nešto tome slično,” – nastavljale su sluge, “Ali mi se nećemo žaliti. On je naš gospodar i služićemo ga kako on želi; ali šah je bedna igra. Igrači nikada nisu srećni. Iz ove igre mogu proizaći samo rđave stvari. Cela naša zajednica biće uništena ovom igrom. Ustvari, već ga celo susedstvo ogovara zbog njegove opsesije. Ne želimo da slušamo ružne stvari o svom gospodaru. Ali šta mi tu možemo?”

Ona odgovori ovako, “Ni meni se ovo ne dopada, ali on ne sluša nikoga. Ni ja tu ništa ne mogu.”

Čak je i nekoliko starovremenskih osoba koje su živеле u susedstvu počelo da iznosi predviđanja o sudnjem danu: “Sve je izgubljeno. Ako naši plemići traće svoje dane u partijama šaha, onda neka bog pomogne našoj zemlji. Naše Kraljevstvo biće uništeno zahvaljujući šahu. Proročanstvo nije povoljno.”

Nastale su pobune i nemiri u Kraljevstvu. Ljudi u Kraljevstvu pljačkani su svakog dana. Njihove žalbe niko nije čuo. Celokupno bogatstvo iz unutrašnjosti otišlo je u Laknou i potrošeno je na zadovoljenje nečijeg hedonizma, na telesna zadovoljstva i razne druge pogodnosti. Dugovi Britanske istočnoindijske kompanije rasli bi sa svakim proteklom danom.

Usled tog haosa u Kraljevstvu, Kompanije nije prikupila godišnji porez. Britanski Rezident¹ upozoravao je protiv neplaćanja poreza, ali ljudi su bili nesvesni toga, gušeći se u raskošima i zadovoljstvima.

Ustvari, prošlo je nekoliko meseci i isti šah igrao se u Mirovom salonu. U međuvremenu, crtane su nove mape Kraljevstva; zidana su nova utvrđenja; sa svakim danom koji je protekao, pravljen je novi plan za bitku; partije šaha terale su dva prijatelja da se raspravljaju, ponekada čak i da budu nasilni jedan prema drugom; ali na kraju bi se pomirili i partije bi se nastavile.

Ponekada, jedan od njih bi preturio tablu sa šahom; Mirza bi odjurio kući sav besan, Mir bi ostao zamišljen da sedi. Ali posle duže pauze, oni bi se smirili. Sledećeg jutra, oni bi se opet sreli u salonu.

Jednog dana, dva plemića bila su duboko obuzeta svojom partijom šaha, kada jedan oficir Nabobove² vojske stiže u kuću i potraži Mira. Kada je to čuo, Mir se izbezumi i pobesne.

“Kakva me je to nevolja snašla! Zbog čega me zovu?” Bio je uzrujan i zatvorio je vrata. Takođe je naredio slugama da kažu oficiru vojske da on nije kod kuće.

Oficir zapita, “Ako nije kod kuće, gde je??”

Sluga odgovori, “Ne znam. Šta vi hoćete?”

Oficir: “Zašto bih to tebi govorio? Tvoj gospodar je pozvan. Možda im treba da ga uzmu u vojsku. Bez obzira na njegov položaj! Shvatiće cenu svog raskošnog života kada bude morao da se bori u rovovima!”

Sluga: “Dobro, idite onda. Ja ću mu reći.”

Oficir: “Nije dovoljno da mu se samo kaže. Ja ću ponovo doći sutra; moraću da ga odvedem sa sobom.”

Oficir je otišao. Mir je bio uzdrman. On reče Mirzi, “A šta sad, *džanab*, šta će se desiti?”

Mirza odgovori, “Ovo je problem. Nadam se da mene neće pozvati.”

Mir: “Onaj prokletnik reče da će se vratiti sutra.”

¹ Visoki britanski službenik koji je bio dodeljen lokalnim kraljevima i kneževima i indirektno sprovodio britansku vlast

² Titula vladara u Kraljevstvu. To je titula davana mogulskim vladarima u Kraljevstvu na Indijskom podkontinentu.

Mirza: “Ovo je košmar. Ako moramo da idemo u rat, sigurno ćemo stradati.”

Mir: “Sutra se ne smemo ovde sastati. Moramo preći reku Gomti¹ i naći neki pust predeo. Niko neće znati da smo tamo. On će stalno dolaziti i na kraju odustati.”

Mirza: “Briljantna ideja! Ne mogu da vidim nikakav drugi način sem ovog koji si predložio.”

Mirova žena je, a da njih dvojica to nisu znali, sa druge strane kuće razgovarala sa oficirom.

Ona mu reče: “Baš ste ih prepali. Igrajući šah, moj muž je postao budala i kukavica. Sada nijedan od njih neće provoditi suviše mnogo vremena u našoj kući.”

¹ Pritoka reke Gang

* * *

Posle tog sudbonosnog dana, Mir i Mirza bi napustili svoje kuće još pre svitanja. Poneli bi sa sobom mali ćilim i nešto *pana* i otišli bi preko reke Gomti u jednu napuštenu džamiju – za koju su pretpostavljali da je bila sagrađena u doba Naboba Asaf-ud-Daula. Na putu za bogomolju oni bi kupili duvana, *čilum*¹, i piće. Kada bi stigli u džamiju, prostrli bi ćilim, napunili nargile i počeli da igraju šah.

Kada bi jednom počeli da igraju, svetske brige više nisu bile njihove brige. “Šah” i “šahmat” bile su jedine dve reči koje su govorili. Čak ni jogini ne bi imali takvu koncentraciju i disciplinu.

Posle podne, kada bi osetili glad, otišli bi u obližnju pekaru. Pošto bi uživali u kojem dimu, vratili bi se natrag svojim partijama šaha. Povremeno, bili bi toliko zadubljeni da bi sasvim preskočili obroke.

Dok su oni traćili svoje vreme igranjem šaha, stanje Kraljevstva postajalo je gore iz dana u dan. Britanska istočnoindijska kompanije napredovala je ka Laknou. Strah je zavladao među stanovnicima grada i mnogi od njih pobjegli su u sigurnost sela sa svojom decom. Ipak, Mir i Mirza nisu imali nijednu brigu na svetu. Svaki dan pobjegli bi iz svojih kuća, izbegavajući oficire, da bi našli svoje izolovano mesto gde su mogli da igraju šah.

Jedino čega su se plašili je da će neki od kraljevih službenika da ih uhvati i da će da konfiskuje veliki deo njihovog bogatstva kao kaznu što se nisu odazvali vojsci.

Jednog sudbonosnog dana, dva prijatelja igrala su šah pored bogomolje. Mirza je igrao loše, dok je Mir bio na vrhuncu svoje igre. Onda, sasvim iznenada, oni podigoše pogled sa svoje partije šaha i primetiše britanske vojnike kako se približavaju – spremni da osvoje Laknou.

Mir izjavi: “Dolazi britanska vojska. Neka nas bog čuva.”

Mirza odgovori: “Neka dođu, ti brini za svog kralja! Šah!”

Mir: “Hajde da vidimo šta se dešava. Hajde da stanemo pored onog stuba i posmatramo odatle!”

Mirza: “Ne brini, pomatraćemo, ali čemu žurba? Šah!”

Mir: “Imaju i topove. Mora da imaju najmanje 5000 vojnika. Pogledaj kako su mladi i žestoki. I sam pogled na njih me plaši.”

¹ Mala lula za pušenje duvana, a često i marihuane

Mirza: “*Džanab*, ne pokušavaj da izvrdaš ovu partiju. Isprobaj tu strategiju na nekoj drugoj budali. Šah!”

Mir: “Zaista si čudan, prijatelju moj. Naš grad je napadnut a sve o čemu ti brineš je da si mi dao “šah”! Imaš li ti pojma šta ćemo mi da radimo, kako ćemo stići kući?”

Mirza: “Kada budemo morali da idemo kući, onda ćemo brinuti o idenju kući! Šah! Ne, ja sam te matirao.”

Vojska je nastavila da napreduje. Bilo je deset sati ujutru. Dva čoveka počela su novu partiju šaha.

Mirza: “A šta ćemo danas da jedemo?”

Mir: “Prijatelju, danas je *Roza*¹. Da li si mnogo gladan?”

Mirza: “Nimalo. Pitam se šta se dešava u gradu?”

Mir: “Ništa se neće desiti u gradu. Ljudi verovatno dremuckaju posle ručka. I Nabob sigurno uživa.”

Dva čoveka počela su novu partiju šaha i, pre nego što su postali svesni, došlo je tri sata popodne. Sada je Mirza bio taj koji nije igrao tako dobro. Kada je bilo četiri sata, dva čoveka čula su kako se vojska vraća. Nabob Vadžid Ali Šah bio je poražen i vojska ga je sada vodila na neko nepoznato mesto. Grad je bio tih i bez bilo kakvih protesta ili nasilja.

Nije se dogodilo ni jedno jedino ubistvo. Do tada, poraz jednog kralja ne bi bio tako miran proces, i prolila bi se krv. Međutim, ovo nije bilo nenasilje koje bi zadovoljilo bogove.

Ovo je bila specijalna vrsta kukavičluka od koje bi i prosečnom kukavici bilo muka. Nabob Avada bio je zarobljen i Laknou je doživljavao poslednji dan radosti. Ovo je bio vrhunac političke nesposobnosti.

Mirza reče: “Naš Nabob je zarobljen.”

Mir odgovori: “Moguće je. Šah!”

Mirza: “*Džanab*, molim te sačekaj. Ne osećam se preterano dobro ovde. Naš jadni Nabob mora da sada proliva krvave suze.”

¹ Post koji muslimani drže za vreme Ramazana

Mir: “Naravno, ništa mu drugo ne preostaje nego da plače. Više neće uživati u raskošnom životu. Šah!”

Mirza: “Svačija sudbina se može okrenuti nagore. Kakva strašna situacija.”

Mir: “Da, jeste – evo ti, šah! To je to. Matiraću te u sledećem potezu, sada ne možeš ništa da uradiš.”

Mirza: “Kunem ti se Bogom, ti nemaš saosećanja. Desila se tako velika tragedija, a tebe je baš briga. Jadni naš Nabob!”

Mir: “Prvo se koncentriši da spaseš svog kralja, a onda možeš da brineš o Nabobu. Ja sam ti dao šah a sada... šahmat! Daj mi ruku, priznaj poraz!”

Vojska je nastavila da maršira dok je Nabob hodao pored njih. Kada su im se izgubili iz vida, Mirza je brzo namestio tablu da započne sledeću partiju. Njegov poraz i Nabobov poraz rastužili su ga. Mir je pokušao da uteši svoga prijatelja predloživši mu da njih dvojica otpevaju pesmu u čast Naboba. Ali izgleda da je Mirzina odanost izbledela kada je nestalo Nabobove vlasti. Sada ga je samo zanimalo kako da pobedi Mira u partiji šaha.

* * *

Došlo je veče. Slepi miševi počeli su da ciče među ruševinama džamije. Ptice su letele i vraćale se i donosile hranu u svoja gnezda. Bez obzira na to, Mirza i Mir bili su usredsređeni na svoju partiju šaha kao da su dva ratnika koja se bore do smrti. Mirza je izgubio tri partije jednu za drugom. Bili su u četvrtoj partiji i on je i dalje igrao slabo.

Ovo nije ličilo na njega. On je obično imao strategiju, i bilo mu je stalo da pobedi, ali Mir je nastavio da ga nadmudruje svojim potezima. Svaki put kada bi Mirza izgubio partiju, postao bi sve bešnji. Pri svakoj pobedi, Mir bi pevao pesme i čak pravio šale o svom prijatelju – njegova radost bila je velika kao da je naišao na zakopano blago.

Mirzu je ljutito Mirovo pevanje i šala iako je u prošlosti voleo to što njegov prijatelj pokušava da olakša bol zbog gubitka. Ali sada su stvari drugačije stajale, i on je gubio strpljenje češće i brže.

Mirza bi prebacivao svom prijatelju; “Ne pokušavaj da promeniš svoj potez. Ne dotiči figuru dok ne budeš spreman. Treba ti večnost da napraviš potez! Za ovo ne postoji presedan. Ako ne možeš da se odlučiš za potez za pet minuta, onda treba prosto da prihvatiš poraz. Hej, promenio si potez! Vraćaj tu figuru nazad!”

Mir odgovori: “O čemu govoriš? Kada sam povukao potez?”

Mirza odgovori: “Ti si napravio svoj potez. Vрати tu figuru u isto polje!”

Mir: ”Zašto bih stavio tamo svoju figuru? Kada sam je pomerio?”

Mirza: “Hoćeš li da čekaš do večnosti da napraviš svoj potez? Tvoj *Ferz*¹ bio je u opasnosti i ti si odlučio da varaš da ne bi izgubio.”

Mir: “Ti si taj koji vara. Samo će sudbina odlučiti ko gubi a ko dobija, ali da li je iko dobio varanjem?”

Mirza: “Onda možeš smatrati da je ova partija poraz za tebe.”

Mir: “Zašto bih prihvatio poraz?”

Mirza: “Onda moraš da vratiš svoju figuru tamo gde je bila.”

¹ To je figura koja stoji pored kralja. U *Čaturangi* zvala se „Mantri“, a u *Šatrandžu* se zvala „Ferz“. Danas je ta figura kraljica.

Mir: “Zašto bih je stavio tamo? Neću to da uradim.”

Mirza: “Zašto nećeš da je vratiš? Moraš da je vratiš.”

Dva prijatelja nastaviše da se svađaju, i njihova bitka rečima se rasplamsavala. Nijedan od njih nije hteo da se povuče. Argumenti su uskoro postali zajedljivi. Mirza povika: “Da je samo neko u tvojoj porodici igrao šah, onda bi ti znao kako ta igra ide. Ali eto, bili su suviše zauzeti radom u bašti, kako si mogao da naučiš da igraš šah? Jedno je biti bogat, a drugo imati poreklo. Ne stiže se viši status samo zato što je neko *džagir*.”

Mir: “Šta? Tvoj otac je uzgajao baštu. Naša porodica igrala je šah generacijama.”

Mirza: “Ha! Ti nisi igrao šah; ti si proveo život radeći kao kuvar Naboba Gazi-ud-Din-Hajdara¹! A sada hoćeš da se ponašaš kao plemić? Mnogo je potrebno da bi se postalo plemić.”

Mir: “Zašto vređaš svoje pretke – verovatno su *oni* radili kao obični kuvari. Mi smo generacijama ručavali sa kraljevskom porodicom.

Mirza: “Umukni, budalo, prestani da pričaš gluposti.”

Mir: “*Džanab*, pripazi na svoje reči ili će ti biti žao. Nisam navikao da me vređaju. Ako me iko popreko pogleda, iskopaću mu oči. Imaš li još šta da kažeš?”

Mirza: “Ako hoćeš da isprobaš moju hrabrost, samo izvoli. Hajde da to rešimo borbom, ako se slažeš.”

Mir: “Šta te zadržava?”

Obojica su bili besni i izvukoše mačeve. Živeli su u doba naboba i nošenje mačeva i bodeža bilo je normalno. Iako su živeli u krilu raskoši, ipak su bili ratnici u srcu. Ali sva odanost Kraljevstvu je uvenula – oni nisu hteli da se bore za Naboba. Međutim, i dalje su bili dovoljno hrabri da se bore jedan protiv drugog.

Borili su se i ranili jedan drugog, zatim su pali, i na kraju jedno umrli. Ova dva čoveka nisu mogla da se bore da odbrane Naboba i njegovo Kraljevstvo ali su bili voljni da se bore oko šahovske figure.

¹ Prvi nabob Avada

Spuštala se tama. Šahovska tabla i dalje je ležala tamo sa figurama poređanim za borbu. Sa svake strane, kraljevi su stajali dokono kao da žale smrt dvojice igrača.

Tišina je prekrila predeo.

Slomljeni lukovi, srušeni zidovi, i mračni minareti ruševina džamije gledali su dole na dva tela i pognuli su glave u znak saučešća.

KRAJ

Kralj Hardol

Munši Premčand

Rukovodilac projekta: Raghav Suri
Prevodilac: Mihailo
Izdaje Suri Translations

“राजा हरदौल / Raja Hardaul” je priča koja je prvi put objavljena 1925. godine na jeziku hindi.

Ovaj srpski prevod zasnovan je na engleskom prevodu S.U.Rameša.

S.U.Rameš je 2019. godine zaštitio svoja prava, tako da je engleski prevod upotrebljen kao osnova za srpski prevod uz dozvolu ovog prevodioca.

Originalna priča je javna svojina u Indiji, Srbiji, Sjedinjenim Državama i mnogim drugim zemljama.

Nosioci autorskih prava za ovaj prevod u 2023 Mihailo, Raghav Suri, i Suri Translations.

www.SuriTranslations.com

Uvod

Legende i folklor uvek su plenili ljudsku maštu, prenoseći priče o junačkim delima, tragičnoj ljubavi i natprirodnim susretima sa jedne generacije na drugu. Kralj Hardol, legendarne figura iz nekadašnje oblasti Bundelkhand u Indiji, jedan je takav lik čija priča je odolela izazovu vremena.

Priče o kralju Hardolu prepričavane su vekovima kroz usmenu tradiciju, a poznati indijski pisac Munši Premčand oživeo je ovu zadivljujuću ličnost u svojoj slavnoj priči.

Kralj Hardol bio je smeli princ ratnik. Poznat po neprevaziđenoj hrabrosti i snažnom osećaju za pravdu, kralj Hardol postao je duboko poštovana figura u lokalnom folkloru.

Prema narodnoj legendi, kralj Hardol bio je sin kralja Vir Singha, vladara Orče. Uprkos tome što je on bio naslednik trona, Hardol se dobrovoljno odrekao svoga prava u korist brata, Džudžhara Singha, i posvetio se tome da mu služi.

Munši Premčand, jedna od najuticajnijih ličnosti moderne indijske književnosti, igrao je značajnu ulogu u oživljavanju legendi o kralju Hardolu kroz ovu slavnu priču. Prvi put objavljena 1925, ova priča udahнула je novi život u zaboravljane pripovetke, upoznajući širu publiku sa kraljem Hardolom.

Premčandovo kazivanje vešto utkiva zajedno istoriju, folklor i ljudske emocije, prenoseći čitaoce u svet Bundelkhanda. Kroz žive opise i iznijansirane portrete likova, on hvata suštinu plemenitosti i žrtve kralja Hardola, crtajući potresnu sliku njegovog izgnanstva i konačnog žrtvovanja u ime časti.

Premčandovo pripovedačko umeće leži u njegovoj sposobnosti da isprepliće tumačenje društva sa folklornim okvirom. Kroz priču o kralju Hardolu, on se okreće temama kao što su čast, moralnost, i dinamika moći koje vladaju u društvu. Hraneći priču ovim univerzalnim temama, Premčand obezbeđuje da priča o kralju Hardolu prevaziđe svoj istorijski kontekst, nalazeći odjeka u čitaocima mnogih generacija.

Legende o kralju Hardolu očaravale su generacije svojom bezvremenom lepotom. Zahvaljujući maestralnom pripovedanju Munšija Premčanda, priči o kralju Hardolu udahnut je novi život i ona nastavlja da oduševljava čitaoce čak i danas.

Nadamo se da će srpski prevod ove priče naći odjek u novom krugu čitalaca.

Kralj Hardol

1

Orča¹ je bila drevno kraljevstvo Bundelkhanda², čiji vladari su se nazivali Bundele³. Bundele su provodile ceo život u planinskim kotlinama te oblasti. Jednom davno, kralj Orče bio je Džudžhar Singh⁴.

Bio je hrabar i pametan čovek. U to doba, car u Delhiju bio je Šahdžahan⁵. Kada se kan Džahan Lodi⁶ pobunio i, razarajući carstvo, usmerio napad ka Orči, kralj Džudžhar Singh pojurio je da ga presretne.

Zahvalni Šahdžahan bio je impresioniran ovim dokazom hrabrosti. On je odmah poverio kralju vladavinu Dekanom⁷. Orča je proslavila ovu vest sa mnogo fanfara. Carev izaslanik, noseći *kilat*⁸ i dopis o carskoj počasti, stigao je u kraljevu palatu. Džudžharu Singhu pružena je mogućnost da ostvari velike poduhvate.

Pripreme za put bile su u toku, kada je kralj pozvao svog mlađeg brata, Hardola, i rekao, “Brate, ja odlazim. Sada je kraljevstvo u tvojim rukama. Čuvaj ga sa istom pažnjom i posvećenošću sa kojim sam i ja to činio. Pravda je kraljev glavni oslonac.

Kada pravda prevlada, nijedan neprijatelj ne može da ugrozi kraljevstvo, čak i ako dođe opremljen vojskom kao što je Ravanova⁹ ili sa silom kao što je Indrina¹⁰. Ali istinska pravda je ona koju i narod podržava. Tvoja dužnost nije samo da deliš pravdu, nego i da probudiš veru u nju. Neću reći više ništa, jer si ti dovoljno pametan da razumeš ostalo.”

Govoreći tako, on skide svoj turban i stavi ga na glavu Hardola Singha. Dirnut, Hardol zaplaka pred nogama svoga brata. Tada kralj produži u kraljčine odaje da se pozdravi sa svojom ženom. Kraljica je stajala na pragu plačući. Čim ga je ugledala, ona pade na kolena. Podigavši je, Džudžhar Singh je zagrlj i reče, “Voljena, ovo nije vreme za plakanje; žene Bundela ne plaču u ovim prilikama. Božjom voljom, uskoro ćemo ponovo biti zajedno. Čuvaj me uvek u srcu.

¹ Grad u današnjem Madhija Pradešu u Indiji. U šesnaestom veku osnovao ga je Rudra Pratap Singh, poglavar Radžputa Bundele. (Luard); Radžput znači ‘Kraljevski sin’ i predstavlja skupinu kasta, rodova i lokalnih grupa. Radžputi su bili slavni po svojoj hrabrosti i svojim ratnicima.

² Brdoviti region koji se pruža preko severno-središnjih država Utar Pradeš i Madhija Pradeš u Indiji.

³ Klan Radžputa iz severno-središnje Indije. (Britannica, The Editors of Encyclopaedia)

⁴ Vladar Orče iz sedamnaestog veka. Pobunio se protiv Mogulske imperije, ali ta pobuna bila je bezuspešna. (Luard)

⁵ Peti mogulski car koji je vladao od 1628 do 1658 n.e. Pravo ime bilo mu je Šihab al-din Muhamed Kuram.

(Britannica, The Editors of Encyclopaedia.)

⁶ Guverner Dekana koji se pobunio protiv Šahdžahana i potom bio ubijen u bici. (Burn)

⁷ Indijski južni poluostrvski region koji leži južno od reke Narmada.

⁸ Ceremonijalna odora, česta na Srednjem Istoku, centralnoj Aziji, Pakistanu i severnoj Indiji. Ovde, naziv bi se mogao odnositi na samu odoru ili na ceremoniju darivanja te odore. Takođe bi se mogao odnositi na darove i odavanje priznanja. (Collins English Dictionary)

⁹ Desetoglavi demonski kralj sa Lanke iz drevnog sanskrtskog epa Ramajana.

¹⁰ Vedski bog neba, munje i groma, i rata.

Poverio sam kraljevstvo Hardolu, ali on je još uvek dete. Još nije video sveta. Savetuj ga i vodi ga.”

Kraljica ostade bez reči. *“Avaj! On kaže, žene Bundela ne plaču u ovakvim prilikama. Možda nemaju srca ili, ako imaju, onda ne vole.”* Teška srca, kraljica proguta svoje suze i, sklopljenih ruku, nasmeši se na kralja. Ali kakav je to bio osmeh! Kao što baklja povećava tamu u polju gde se ne vidi prst pred okom, kraljičin osmeh pojačavao je njenu već duboku tugu.

Kada je Džudžhar Singh otišao, Hardol Singh preuzeo je dizgine kraljevstva. Već za nekoliko dana, njegova pravedna narav i očinska ljubav za narod sve ih je zadobila; Džudžhar Singh ubrzo je bio zaboravljen. Tamo gde je Džudžhar Singh imao i prijatelje i neprijatelje, Hardol Singh nije imao neprijatelja; svako mu je bio prijatelj. Bio je tako predusretljiv i blag da bi svako ko bi razgovarao sa njim postao njegov doživotni poštovalac.

Nije bilo nikoga u kraljevstvu ko nije mogao doći do njega. Njegov dvor bio je otvoren svakome, danju i noću. Orča nikada ranije nije bila blagoslovena kraljem koji je bio opšte omiljen. Bio je dobar, pravedan, i imao je ljubav prema znanju i talentu, ali njegova najbolja osobina bila je njegova hrabrost. Njegova hrabrost koja je prevazilazila sve granice.

Rod koji se oslanja na mač radi svog preživljavanja, ne radije se ni jednoj drugoj osobini kod svoga kralja više nego što se radije hrabrosti. Zahvaljujući svojim vrlinama, Hardol je pobedio srca svojih podanika, što je zadatak teži od osvajanja kraljevstva ili bogatstva. Godina je prolazila. Na Dekanu, Džudžhar Singh, svojim veštim postupcima, zacementirao je nadmoć carstva; dok u Orči, ljudi su ostali opčinjeni Hardolom Singhom.

Bio je mesec *falgun*¹. Zemlja se bila zacrvenela od *abira* i *gulala*². Ljudi su se zapalili jer su pali pod uticaj Kamadeve³. Ozimi usevi su razmotali tepihe od zlata u poljima i podigli kule od zlata u ambarima. Radost se širila niz zlatna polja, i bezbrižno su odzvanjale pesme u zlatnim kulama.

Otprilike u to vreme, Khadir Kan, slavni mačevalac iz Delhija, stigao je u Orču. Mnogi cenjeni vežbači priznavali su mu veštinu rukovanja mačem. Na njegovom putu od Delhija do Orče, mnogi muškarci, opsednuti svojom neustrašivošću, uputili su mu izazov, ali niko nije izašao kao pobednik. Boriti se sa njim značilo je suočiti se, ne sa sudbinom, nego sa smrću. On nije bio gladan priznanja. Ne samo da je bio hrabar, već je bio i gospodar svoga sopstvenog srca.

Na dan festivala Holi, on je objavio uz mnogo pompe i fanfara—“Božji lav, Khadir Kan iz Delhija stigao je u Orču. Ko god je umoran od života može da dođe i da dopusti da njegova sudbina bude odlučena.” Kada su veliki šampioni Bundela iz Orče čuli ovaj nadmeni govor, pobesnili su. Umesto zvukova *faga*⁴ i *dafa*⁵, vazduh su ispunili udarci bubnjeva. Hardolova arena postala je stecište Orčinih rvača i mačevalaca.

Te večeri, svi Orčini prvaci sakupili su se u areni. Kaldev i Bhaldev bili su ponos Bundela; oni su bili pobednici u mnogim arenama. I ta su dva borca odabrana da nauče Khadir Kana lekciju iz skromnosti.

Sledećeg dana, ljudi Orče – i mladi i stari – sakupili su se u velikoj areni pored jezera ispred tvrđave. Kako su lepi i samouvereni bili ti mladići, sa blistavim turbanima u boji, sa *tilakom*⁶ od sandalovine na čelu, očiju sjajnih od muževnog oduševljenja, i sa mačevima oko struka?

A šta je sa starcima, sa njihovim krutim brkovima, neuglednim turbanima malo nakrivo stavljenim, i bradama zavezanim iza ušiju? Oni su mogli izgledati stari, ali su bili mladi u svojim postupcima; nisu se povlačili ni pred kim. Njihovo muževno ponašanje postidelo je mlađe ljude. Bilo je mnogo priče o junaštvu. Mladi su rekli, “Hajde da vidimo da li će Orča sačuvati svoj ponos ili neće.” Ali stari su rekli, “Orča nikada nije izgubila i nikada neće.”

Posmatrajući taj pojačani žar, kralj Hardol glasno objavi, “Upozoravam vas! Šta god da se desi sa ponosom Bundele, naša čast ne sme biti umrljana. Ako bilo kome date priliku da optuži ljude

¹ Dvanaesti mesec (Februar-Mart) hinduističkog lunarnog kalendara.

² *Abir* i *gulal* su vrste obojenog praha koje se koriste na hinduističkim festivalima, posebno na prolećnom festivalu Holi.

³ Hinduistička boginja ljubavi.

⁴ Posebne pesme koje se pevaju za vreme festivala Holi. (Rekhta Dictionary)

⁵ Bubanj sa velikim ramom, sličan tamburinu, koji se koristi u Iranu, na indijskom potkontinentu, na Srednjem Istoku, i u centralnoj Aziji. (Nasehpour)

⁶ Sveti Hindu znak koji se nosi na čelu.

Orče da su pribegli podmukloj taktici, jer nisu mogli pobediti oštricom mača, onda se smatrajte neprijateljem Bundela.”

Sunce je izašlo. Ubrzo, udario je bubanj, i nada kao i strah naterali su ljudima srce u podgrlac. I Kaldev i Khadir Kan opasali su se oko slabina, ušli su u arenu kao lavovi, i zagrlili se. Izvlačeći mačeve, zauzeli su položaj. Onda su počele da lete varnice. Tokom cela tri sata, mačevi su se žarili kao crvena vrela žeravica. Hiljade ljudi posmatrale su ovaj prizor, a mrtva tišina nadvila se nad tlo.

Ali istina je, kada god bi Kaldev izveo neki komplikovan manevar ili odgovorio na neki zamršeni udarac, glave su se same podizale, ali niko nije izgovorio nijednu reč. U areni, suočavali su se mačevi, ali za gledaoce, prava predstava odvijala se u publici. Kada je čast njihovog roda bila na kocki, savladavanje njihovih osećanja i sprečavanje uzvika radosti ili razočaranja delovalo je kao mnogo teži zadatak nego zaustavljanje udaraca mačem. Odjednom, kao iz vedra neba, Khadir Kan zaurla *‘Alahu Akbar’*¹, i izgledalo je kao da su sama nebesa zagrmela; i u trenutku kada je zaurlao, munjeviti udarac obori Kaldeva.

Čim je Kaldev pao, Bundele izgubiše strpljenje. Lica su im se grčila od nekontrolisanog gneva i skrhanog ponosa. Hiljade ljudi, gonjene strašću, nahrupiše u arenu, ali Hardol objavi, “Upozoravam vas! Neka niko ne pođe ni korak dalje!” Ovaj glas zaustavi ljude u mestu. Pošto je zadržao gledaoce, Hardol uđe u arenu. Kada je video Kaldeva, suze mu grunuše na oči. Ranjeni lav ležao je grčeći se na tlu. Kao i njegov život, i njegov mač bio je prelomljen nadvoje.

Dan je prošao i noć je pala, ali san je zaobilazio Bundele. Ljudi su proveli noć bacakajući se i prevrćući se. Baš kao što čovek u nevolji zabrinuto čeka jutro, i Bundele su stalno gledale u noćno nebo i počinjale su da se ljute zbog njegovog sporog nestajanja. Njihov ponos Bundela pretrpeo je težak udarac.

Sledećeg dana, čim je sunce izašlo, trista hiljada Bundela sakupilo se na obali jezera. Kada je Bhaldev pojurio prema areni, njihova srca počela su da lupaju. Kada je Kaldev ušao u arenu prethodnog dana, Bundele su bile pune pouzdanja, ali danas to nije bio slučaj. Umesto nade, strah se nastanio u njihovim srcima. Kad god bi Khadir Kan zadao udarac, srce bi im se popelo do usta. Sunce je nastavilo da se penje, a njihova srca su sve više posustajala.

Nije bilo sumnje da je Bhaldev brži i pokretljiviji od svog brata. Nekoliko puta, on bi srušio Khadir Kana, ali vešti borac iz Delhija uvek je uspevao da se vrati na noge. Dva hrabra čoveka borila su se tri sata. Onda se začuo zvuk kao da je nešto puklo, i Bhaldevov mač prelomio se na dva dela.

Kralj Hardol stajao je ispred arene. Brzo je dobacio svoj sopstveni mač Bhaldevu. Bhaldev se upravo sagnuo da uzme mač kada se mač Khadir Kana zaustavio na njegovom vratu. Rana nije bila ozbiljna, samo ogrebotina, ali je odlučila ishod borbe.

¹ Arapska fraza koja znači ‘Alah je najveći’.

Utučene Bundele odlazile su kućama. Iako je Bhaldev i dalje bio spreman da se bori, Hardol je zatražio razumevanje gomile, govoreći, “Braćo, izgubili smo one sekunde kada nam se mač polomio. Da sam ja bio na mestu Khadir Kana, ne bih napao nenaoružanog čoveka, i dok moj suparnik ne bi imao mač u ruci, ja ga ne bih uvlačio u borbu. Ali šta to bi sa Khadir Kanovim viteštvom?”

Kada si naspram moćnog protivnika, moraš odbaciti na stranu svoje viteštvo. Čak i ovako, mi smo mu pokazali da smo mu jednaki u borbi mačevima, a sada, moramo da mu pokažemo da njegov mač nije vatreniji od našeg.” Umirivši ljude na taj način, kralj Hardol ode u kraljičine odaje.

“Lalo¹,” zapita Kulina, “kako smo prošli danas u areni?”

Hardol obori glavu. “Isto kao i juče.”

“Je li Bhaldev poginuo?”

“Ne, ali je poražen.”

“Pa šta ćemo sada?”

“I sam se to pitam. Orča nikada ranije nije bila ponižena. Bili smo siromašni, ali smo bili hrabri. Nije nam bilo stalo ni do kraljevstva ni do bogatstva. Kako sada možemo da se ponosimo svojom hrabrošću? Orča i Bundele izgubiće svoj ugled.”

“Zar više nema nimalo nade?”

“Nijedan od naših ratnika nije u stanju da ga pobedi. Bhaldevov poraz uništio je duh Bundela. Ceo grad je u žalosti. U nekim kućama, ni vatra nije upaljena. Lampe ostaju ugašene. Ponos našeg kraljevstva i roda je na izmaku. Bhaldev je bio naš pobednik. Bilo bi drsko ući u arenu posle njegovog poraza, ali ako će Bundele izgubiti svoj ugled, radije bih sa njim izgubio i svoju glavu.

Nesumnjivo, kada govorimo o mačevanju, Khadir Kan je zasebna kategorija, ali naš Bhaldev nije nikako bio lošiji. Da nije izgubio svoj mač, sigurno bi pobedio. Postoji samo jedan mač u Orči koji može da pokori Khadir Kana, a to je mač moga brata. Ako želiš da Orča zadrži svoj ponos, daj mi taj mač. To će biti naš konačni pokušaj. Ako opet izgubimo, ime Orče biće izgubljeno zauvek.”

Kulina je bila u dilemi—predati ili ne predati mač? *Kralj čeka. Naredba moga muža je bila da ni senka nekog drugog stvora ne sme da padne na ovaj mač. Ali u ovoj situaciji, da li bi se on ljutio ako ga ne bih poslušala? Sigurno ne bi! Kada sazna pod kakvim teškim okolnostima sam dala mač, bio bi presrećan. Da li postoji iko ko ceni čast Bundela više od njega? Koji se moli za dobrobit Orče više od njega? U ovom trenutku, ne poslušati njegovu naredbu značilo bi ispuniti je. Razmišljajući tako, Kulina predade mač Hardolu.*

Kada je svanulo, raširila se vest da će kralj Hardol preuzeti Khadir Kana. Vest se širila kao talas među ljudima, zatičući ih nespremne. Oni požuriše u arenu. Svi su govorili da dok su živi, neće pustiti kralja da se bori mačem, ali kada su stigli do arene, tamo je već sve prštalo i odbleskivalo. Bilo bi teško zamisliti kako je bilo Bundelama u tom trenutku. Gde god čovek pogledao po velikom, širokom gledalištu, video bi gomile ljudi, ali vladala je potpuna tišina.

¹ Obraćanje kao znak poštovanja. Kralj Hardol bio je poznat i kao Lala Hardol.

Svako oko bilo je prikovano za arenu, i svako srce molilo se za Hardola. Svaki udarac Khadir Kana cepao im je srca u komadiće, dok je svaki napad Hardola širio talase radosti. U areni, suočavala su se dva borca, ispred arene, suočavala se nada sa očajanjem.

Najzad zazvoni zvono, označujući kraj prvog *pahara*¹, i tada Hardolov mač pade kao munja na glavu Khadir Kana. Bundele poludeše od radosti. Izgubiše razum. Ljudi su se grlili, skakali i poskakivali od radosti. Ljudi su bili opijeni hrabrošću. Mačevi su se izvlačili sami od sebe, koplja zablistaše. U toj ekstazi pobeđe, nekoliko ljudi izgubi život. Ali kada Hardol izađe iz arene i baci strogi pogled na Bundele, oni se brzo pribraše. Mačevi skliznuše u korice. Svanu im pred očima—čemu ta radost, uzbuđenje, ludilo? Ovo nije bilo novo iskustvo za Bundele.

Ova misao ohladi njihov zanos. Ovaj poslednji dokaz Hardolove hrabrosti uzdigao ga je na vrhunac prestiža i poštovanja u srcu svakog Bundele, gde ga ni njegova pravedna priroda ni njegova dobrotu nisu mogle uzdići. Već je bio voljen svuda, ali sada je postao pobednik Bundela i krunski primer njihove neustrašivosti.

¹ Tradicionalna jedinica vremena koja se koristi na indijskom potkontinentu. Dan je podeljen na osam *pahara*, pri čemu svaki *pahar* traje tri sata.

I kralj Džudžhar Singh pokazao je na Dekanu kakvog je kova. Ne samo da je bio neustrašiv ratnik, već je takođe bio sjajan u poslovima vlasti. Svojim mudrim upravljanjem, on je pretvorio južne provincije u tvrđave, i posle godinu dana, sa dozvolom cara, on je krenuo u Orču. Sećanja na Orču budila su mu nemir. *Ah, Orča! Kada ću te opet videti!* Kralj je prolazio pored miljokaza za miljokazom, ne osećajući ni glad ni žeđ; ljubav prema njegovom narodu vukla ga je napred. Završio je u džunglama Orče, ostavljajući pratioce da dođu njegovim tragom.

Bilo je popodne, i sunce je blistalo. On siđe sa konja i potraži zaklon u senci drveta. Kako je to sudbina htela, i Hardol je izašao tog dana u lov da bi proslavio svoju pobedu. Bio je u društvu nekoliko poglavara Bundela. Svi su bili zaslepljeni ohološću.

Videli su kralja Džudžhara kako sedi sam, ali u njihovom nadmenom stanju duha, nisu mu prišli. Pretpostavljali su da je to nekakav putnik. Čak ga ni Hardol nije prepoznao. Uspravivši se kruto, Hardol priđe Džudžhar Singh u na svom konju, nameravajući da ga pita ko je on, kada mu se pogled susrete sa bratovim.

Čim je shvatio da je to njegov brat, Hardol skoči sa konja i pozdravi Džudžhar Singha. Džudžhar Singh takođe ustade i pritisnu Hardola na grudi, ali njegove grudi bile su bez bratske ljubavi. Umesto ljubavi, u njegovom srcu ukorenila se ljubomora, i to samo zato što Hardol nije potrčao ka njemu bosonog, i zato što mu njegovi pratoci nisu iskazali poštovanje već izdaleka. Braća stigoše u Orču do večeri. Kada je primljena vest o kraljevom povratku, mesto ožive od lupe bubnjeva. Slavljenička atmosfera rasla je na sve strane, i grad je uskoro bio osvetljen.

Kraljica Kulina svojim rukama pripremila je večeru. Bilo je oko devet sati uveče. Služavka uđe i objavi, "Vaše visočanstvo, večera je poslužena." Braća pođoše na večeru. Hrana je bila poslužena u zlatnoj posudi za kralja i u srebrnoj posudi za Hardola. Kulina je sama skuvala hranu, posluživala hranu i čak sama iznela i posude ali, da li iz navike ili čiste zle sreće, stavila je zlatnu posudu pred Hardola a srebrnu ispred kralja.

Hardol nije primetio da nešto nije u redu; on je jeo iz zlatne posude svakog dana već preko godinu dana i navikao se na to, ali Džudžhar Singh se sav nakostrešio. Nije rekao ništa, ali celo njegovo držanje se promenilo, i lice mu se zacrvenelo. Streljao je pogledom kraljicu i počeo da jede, ali mu je hrana imala ukus otrova.

Pošto je pojeo nekoliko mrvica, on ustade i ode. Kraljica je bila uznemirena njegovim ponašanjem. Pripremila je hranu sa toliko ljubavi, čekala je toliko dugo na taj srećni dan, njena sreća nije imala granica, ali zbog ovog kraljevog ponašanja sva se sledila. Kada je kralj otišao, a ona videla posudu, srce joj je stalo, i osetila je kao da joj je neko izvukao prostirku ispod nogu. Ona jeknu, "Gospode! Učini da noć prođe mirno. Predskazanje ne izgleda dobro."

Kralj Džudžhar Singh spavao je u staklenoj palati. Vešta dvorkinja divno je obukla i doterala kraljicu i, na kraju, reče sa osmehom, "Sutra, zatražiću nagradu od kralja." Potom otide, ali Kulina je ostala da sedi. Bila je duboko zamišljena.

Kako mogu da mu odem? Ona me je uzalud oblačila. Da li bi mu se uopšte i dopao moj izgled? Danas sam učinila greh, Ja sam grešnica. Da odem kod njega ovakva, sva doterana, ne bi bilo prigodno. Ne, ne, danas ću otići kod njega kao prosjakinja i moliti za oprostaj. To bi bilo ispravno. Razmišljajući tako, kraljica je stajala pred velikim ogledalom. Izgledala je kao anđeo. Ona je videla mnogo lepih lica, ali ono u ogledalu izgledalo joj je najlepše u tom trenutku.

Lepota i unutrašnje blistanje išle su ruku pod ruku. Sam turmerik¹ ne bi mogao da dovede do toga. Jedno vreme, Kulina se grejala na suncu svoje lepote. Ona se uspravi. Ljudi su rekli da lepota može da općini i da se te čini, kada se jednom bace, ne mogu rasterati.

Vera i dužnost, telo i duša – sve se to prinese na oltar lepote. Možda nisam lepa, ali nisam ni ružna. Zar moja lepota nije dovoljno moćna da natera kralja da mi oprost? Kada mu se ove nežne ruke obaviju oko vrata, kada ga ove oči pogledaju, zar neće onda čar moje lepote da ohladi njegov vatreni bes?

Ali ubrzo joj svanu pred očima. *Ah! O čemu ja razmišljam!? Zašto mi takve misli ulaze u glavu? I u dobru i u zlu, ja sam njegova sluškinja. Zgrešila sam; moram tražiti njegov oprostaj. Ova prilika ne traži kitnjastu šminku i odeću.* Razmišljajući tako, kraljica skide sve svoje ukrase.

Svileni sari koji se kupao u mirisima bio je odložen na stranu. Ona izvadi bisere iz svoje kose, a onda briznu u plač. Noć njihovog ponovnog susreta pokazala se težom od noći njihovog rastanka. Sasvim bedno odevena, ona krete ka staklenoj palati. Sa svakim korakom, njeno srce bi ustuknulo. Došla je do praga, ali nije mogla da uđe unutra. Srce joj je podivljalo, i osetila je kako joj se noge tresu. Kralj Džudžhar Singh viknu, “Ko je to? Kulina! Zašto ne uđeš?”

Kulina prikupi hrabrost i reče, “Vaše visočanstvo, kako da uđem? Vidim da gnev zauzima mesto koje meni pripada.”

“Tvoja krivica je ono što ti ne da da me pogledaš u oči.”

“Ne može se poreći da sam zgrešila, ali ova bespomoćna žena moli za tvoj oprostaj.”

“Moraćeš da okaješ svoj greh.”

“Kako?”

“Hardolovom krvlju.”

Kulina uzdrhta od glave do pete. “Zato što sam ja greškom zamenila posude?”

“Ne, nego zato što je Hardol zamenio tvoja osećanja.”

Kao gvožđe koje se usija u peći, tako i kraljičino lice postade crveno. Divlji gnev obrisao svoje osećanje; ljubav i poštovanje, dobrota i pravednost— pretvoreni su u pepeo. U jednom dugom trenutku, kraljica je osećala da su joj i srce i duša uzavreli od besa ali, sa ogromnim naporom, ona se savlada. Ona samo reče, “Hardol mi je kao dete... brat.”

Kralj se uspravi i, blažim glasom, reče, “Ne, ja sam to dete, ne Hardol, jer sam ti ja verovao. Nisam ovo očekivao od tebe, Kulina. Bila si moj ponos. Mislio sam—sunce i mesec mogu se

¹ Preparat turmerik često se koristi kao maska za lice da učini kožu sjajnom. Tradicionalna hinduistička venčanja imaju ceremonije sa *haldijem* (turmerikom).

promeniti ali ti nikada nećeš, da će tvoje srce uvek biti verno. Ali danas sam shvatio da sam bio naivan.

Naši stari bili su u pravu; ljubav žene je kao voda, ona teče svuda gde nađe put. Zlato, kada se zagreva, na kraju će se istopiti.”

Kulina zaplaka. Njena ljutnja preobrati se u suze. Kada se mogla pouzdati u svoj glas, ona reče, “Kako da odagnam tvoje sumnje?”

“Hardolovim životom.”

“Može li moj život umesto njegovog?”

“Ne, to će samo potvrditi moje sumnje.”

“Zar nema drugog načina?”

“Ne.”

“To je tvoja konačna odluka?”

“Da, to je moja konačna odluka. Slušaj, u ovoj kutiji je *pan*¹. Dokaži svoju nevinost time što ćeš Hardola nahraniti tim *panom*. Moje sumnje će nestati tek kada vidim da Hardolovo telo iznose iz ove kuće.”

Kraljica baci ljutit pogled na *pan* i vrati se u svoje odaje.

Počela je da se pita, “Treba li ja da oduzmem Hardolov život? Život nevinog, vrlog, neustrašivog Hardola da bih dokazala svoju nevinost? Moram li umrljati ruke krvlju čoveka koji me gleda kao sestru? Ko će platiti za taj greh? Zar neće krv nevinog biti kobna? Ah!

Sirota Kulina! Danas, moraš da dokažeš svoju nevinost i to na tako pretežak način. Ne, ja ne mogu da učinim taj greh. Ako kralj misli da sam bludnica, neka tako misli; ako sumnja u mene, neka bude tako. Ja neću moći da učinim taj greh. Zašto kralj sumnja? Samo zato što su posude zamenjene? Ne, mora da postoji neki drugi razlog.

Hardol ga je sreo danas u džungli. Mora da je kralj video mač koji mu je opasan oko struka. Možda je Hardol učinio nešto što ga je uvredilo? Ali šta je moj zločin? Zašto sam ja optužena? Samo zato što su posude zamenjene? O Gospode! Ko će razumeti moju nevolju? Ti si mi svedok. Šta god da se desi, ja ne mogu da učinim ovaj greh.”

Kraljica je i dalje razmišljala. “Kralju, zar je tvoje srce tako prosto i nisko? Od mene tražiš da oduzmem Hardolov život? Ako ti ne možeš da prihvatiš moć i poštovanje koje on ima, zašto ne kažeš tako? Zašto ne povedeš mušku borbu? Zašto ga sam ne ubiješ umesto što to tražiš od mene? Znaš vrlo dobro da ja ovo ne mogu. Ako si se umorio od mene, ako sam ti postala trn u mesu, onda me pošalji u Kaši² ili Maturu³.

Ja neću ništa zameriti, ali za ime boga, nemoj od mene praviti grešnicu. Ali zbog čega bih ja živela? Život za mene više nema sreće. Bolje je da umrem. Oduzeću sebi život pre nego što počinim ovaj veliki greh.” Misli joj se još jedanput obrnuše. “Moraš da poчиниš ovaj greh. To bi mogao biti najveći greh ikada učinjen, ali ti ćeš morati da ga učiniš. Sumnja se u tvoju vernost, i moraš se rešiti te sumnje. Da ti je život u opasnosti, ne bi bilo bitno.

¹ Tradicionalno jelo od oraha areka uvijenih u listove betela.

² Hinduistički hram posvećen Šivi u državi Utar Pradeš u Indiji.

³ Sveti hinduistički grad u državi Utar Pradeš u Indiji.

Mogla bi žrtvovati svoj život da spaseš Hardolov, ali upravo sada, na meti je tvoja vernost. I zbog toga moraš da poćiniš ovaj greh, a pošto ga ućiniš, moraš da ostaneš srećna i vesela.

Ako budeš izgledala i najmanje zabrinuta ili ako sjaj tvoga lica imalo izbledi, onda, čak i pošto si učinila tako veliki greh, ne bi uspela da otkloniš sumnju. Bez obzira kako se osećaš, moraćeš da ućiniš ovaj greh. Ali kako? Da mu prerežem vrat?”

Od ove misli žmarci je podiđoše niz celo telo. “Ne, ja ga nikad ne mogu udariti. Dragi Hardol, mogla bih te naterati da pojedeš taj *pan*. Ja znam, za moju ljubav, ti bi srećno pojeo otrovani *pan*. Da, znam da nećeš odbiti, ali ja ne mogu da učinim taj veliki greh. Ni sada, ni ikada.”

Hardol nije bio svestan ovih događaja. Usred noći, jedna služavka dođe do njega u suzama i ispriča mu celu stvar. Ta služavka, koja je nosila kutiju sa *panom*, pratila je kraljicu do kraljeve palate i čula je ceo razgovor.

Hardol je već bio naslutio iz kraljevog ponašanja da ga nešto muči. Služavkina priča potvrdila je njegove strahove. Pošto je strogo upozorio služavku da ne otkriva tu stvar nikom drugom, on se pripremi da žrtvuje svoj sopstveni život.

Hardol je bio blistavi primer hrabrosti Bundela. Na njegov najmanji gest, trista hiljada Bundela pošlo bi da ubija ili bude ubijeno; Orča mu je bila privržena. Da mu se Džudžhar Singh otvoreno suprotstavio u areni, sigurno bi okusio poraz, jer i Hardol je bio Bundela, a Bunde se nisu stidele pred svojim neprijateljima; ubijati ili biti ubijen bila je za njih zdrava zabava.

Uvek su vrebali čekajući neki izazov, da ih neko isprovocira. Uvek su bili žedni krvi, i ništa nije moglo da ugasi njihovu žeđ. Ali, sada, jednoj ženi je trebala njegova krv, i njegova hrabrost šaputala mu je u uvo—ne oklevaj da umreš za ljubav jedne nevine i čestite žene.

Da je moj brat posumnjao da hoću njegovu krv i da hoću da uzurpiram njegov presto tako što ću ga ubiti, to bi bila druga stvar. U težnji za moći, krv i pogubljenje, izdaja i prevara, sve se to smatra poštenom igrom, ali sumnje koje on gaji sada mogu se ukoloniti samo mojoj smrću. Moja dužnost je da uklonim te sumnje žrtvujući svoj život. Ako posle buđenja ove bolne sumnje u njegovim grudima, ja nastavim da živim, tvrdeći da sam nevin, to bi sa moje strane bila drskost. Ne, bolje je da više ne oklevam. Ja ću radosno pojesti otrovani pan. Koje mučeništvo je veće od toga?

Mnogo je lakše slušati neprijateljeva borbene reči i odbaciti svoj život u vrelini tog trenutka. Ali toga dana, istinski junak Hardol bio je voljan da odustane od svog života iz velikodušnosti svoga srca.

Sledećeg dana Hardol se okupao u cik zora. Uzevši svoju opremu i sa osmehom na licu, on ode do kralja. Kralj se tek probudio; njegov ošamućeni pogled pade na Hardolovu priliku. Ispred njega, na mermernom postolju, počivala je zlatna kutija u kojoj je bio otrovani *pan*.

Kraljev pogled preletao je od kutije do Hardola; možda su njegove misli napravile vezu između otrovanog lista i ove prilike. Iznenadni Hardolov ulazak uhvatio je kralja nespremnog. Umirivši se, on zapita, “Kuda si krenuo ovako rano?”

Hardol je sijao od radosti. Smejući se, on reče, “Idem u lov da proslavim tvoj povratak. Bog te je učinio nepobedivim i zato, svojom sopstvenom rukom, blagoslovi me *panom* pobede.” Govoreći tako, Hardol podiže kutiju sa postolja, stavi je pred kralja, i pruži ruku tražeći *pan*. Radost na Hardolovom licu još više rasplamsa kraljevu ljubomoru. *Zli čoveče! Došao si da mi dodaš so na ranu. Zar nije dosta što si mi uništio veru i čast? Tražiš pan pobede? Da, ovo je pan pobede, ne tvoje, nego moje.*

Džudžhar Singh podiže *pan*. Za trenutak, izgledao je izgubljen u mislima, a onda sa osmehom pruži Hardolu *pan*. Hardol se nakloni i prihvati ga, dodirnu njime čelo sa poštovanjem i, pogledavši svuda oko sebe sa velikim žaljenjem, pojede ga. Pravi Radžput dokazao je svoju vrednost.

Otrov je bio moćan; čim ga je progutao, njegovo lice obli se smrtnim bledilom i oči mu se sklopiše. On duboko udahnu, pozdravi Džudžhar Singha sklopljenim rukama, i sede na pod. Znoj mu je lio sa čela i njegovo disanje postajalo je sve pliće, ali njegovo lice odražavalo je radost i sreću.

Džudžhar Singh se ne pomače sa mesta. Na licu mu je bio osmeh zavisti, ali oči su mu blistale od suza. Svetlost i tama postaše jedno.

KRAJ

Reference (Na engleskom)

—. "*Bundela*". 03 November 2011. <<https://www.britannica.com/topic/Bundela>>.

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "*Shah Jahān*". n.d.

<<https://www.britannica.com/biography/Shah-Jahan>>.

—. "*Timurid dynasty*". n.d. <<https://www.britannica.com/topic/Timurid-dynasty>>.

Burn, Richard. "Shah Jahan." *The Cambridge History of India: The Mughul Period*. Vol. IV.

Cambridge: Cambridge University Press, 1937. 183-188.

Collins English Dictionary. *khilat*. n.d.

<<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/khilat>>.

—. *kos*. n.d. <<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/kos>>.

Luard, Captain C.E. *Eastern States (Bundelkhand) Gazetteer*. Vols. VI-A. Lucknow: The Central India State Gazetteer Series, 1907.

Nasehpour, Peyman. *Daf and other frame drums in Asia, North Africa and East Europe*. n.d.

<<https://web.archive.org/web/20080509074913/http://www.donbak.co.uk/Articles/DafAndOtherFrameDrums.htm>>.

—. *phaag*. n.d. <<https://www.rekhtadictionary.com/meaning-of-phaag>>.

Dodatna literatura (Na engleskom)

Premchand, Munshi. *King Hardaul*. Translated by S.U. Ramesh, S.U. Ramesh, 2019.

“The Dead Prince Who Is Still Alive.” *The Hindu*, 26 July 2016,
www.thehindu.com/news/cities/chennai/chen-columns/the-dead-prince-who-is-still-alive/article2720550.ece.

“Lala Hardaul - लाला हरदौल.” *Lala Hardaul - लाला हरदौल* | *Bundelkhand Research Portal*,
bundelkhand.in/lala-hardaul. Accessed 16 July 2023.

Priča o dva vola

Munši Premchand

Rukovodilac projekta: Raghav Suri

Prevodilac: Mihailo

Objavljuje Suri Translations

“दो बैलों की कथा / Do Bailon Ki Katha” je pripovetka koja je prvi put objavljena na jeziku hindi 1931. godine.

Ovaj srpski prevod baziran je na engleskom prevodu S.U. Rameša.

Na engleski prevod S.U. Rameš je dobio autorska prava 2021. godine. Prevod se ovde koristi uz dozvolu prevodioca da posluži kao izvor za prevod na srpski.

Originalna pripovetka je javna svojina u Indiji, Srbiji, Sjedinjenim Državama i mnogim drugim zemljama.

Nosioci autorskih prava za ovaj prevod u 2024. su Mihailo, Raghav Suri, i Suri Translations.

www.SuriTranslations.com

Uvod

Ova mudra priča opisuje dva vola po imenu Hira i Moti. Obojica pripadaju istoj vrsti i istom Pačai soju, ali tu se sličnost završava jer postoji čitavo more razlika među njima. Hira je trpeljiv i snažan. S druge strane, Moti je slab i čini stvari bez razmišljanja. Uprkos međusobnim razlikama, Hira i Moti stvorili su bratsku vezu, pošto su sve radili zajedno, pa su se tako zajedno i hranili uljanim pogačama i slamom.

Ova dva vola pripadaju Đuriju, seljaku koji ih voli. Iako on stalno pokazuje ljubav prema njima, Hira i Moti počinju da se osećaju izdanim kada ih Đuri pošalje Gaji, svome šuraku. Volove tamo odvođe da bi orali, zbog čega oni veruju da su ih prodali. To uverenje dovelo ih je do toga da postanu tužni i ogorčeni. Ovo se ispoljilo u njihovoj odluci da ne primaju naredbe od Gaje.

Volovi uskoro počinju da protestvuju glasno zbog svoje trenutne situacije. Moti je pozeleo da pobjegne, ali spokojniji Hira nije se slagao, ali pod vođstvom Motija, oni obojica pobjegnu. Nemajući plan, oni se ubrzo izgube, ali na kraju ipak uspevaju da nađu put natrag do kuće svog starog gospodara, mada ne pre nego što usput naiđu na neke teškoće. Dok su bili u potrazi za hranom, bili su i zarobljeni.

Ova priča ima dve različite teme. Tu je pitanje nejednakosti, pošto volovi nailaze na muke posle napuštanja kuće svog gospodara. Misleći da mogu da nađu bolji život, oni obojica beže. Uskoro otkrivaju da su imali bolji život kod Gaje, pošto ih novi vlasnik uopšte ne hrani.

Tu je takođe i borba za slobodu. Oni se bore za slobodu jer čeznu za njom, ali nisu u stanju da je nađu. Uskoro otkrivaju da su živeli boljim životom čak i kad su mislili da su prodati i da ih Đuri ne voli.

Ova priča pokazuje da svi, pa i životinje, imaju pravo da žive slobodno i spokojno.

Priča o dva vola

Magarac se smatra za najbudalastiju životinju. Kada nekog želimo da nazovemo idiotom prvog reda, mi ga nazovemo magarcem. Da li je magarac zaista idiot ili su mu njegova jednostavnost, njegova nezlobiva trpeljivost podarile tu titulu, ne može se odrediti. Krave hoće ponekad da ubodu svojim rogovima; krava sa teletom može, sasvim iznenada, da počne da se ponaša kao lavica. Pas, iako životinja dostojna sažaljenja, s vremena na vreme plane, ali niko nikada nije ni čuo ni video ljutog magarca. Bez obzira koliko tučete jednu životinju, koliko trulu i pokvarenu travu joj dajete, ni senka neraspoloženja neće pasti na njegovo lice. On ume da odluta jednom ili dva puta za vreme meseca Vaišaka¹, ali još ga nisam video srećnog. On ostaje u stanju neprestane tuposti. Bilo da je radostan ili tužan, na dobitku ili na gubitku, nisam video da se promenio pod bilo kakvim okolnostima. Osobine asketa i monaha dostigle su svoj vrhunac u magarcu, ali za ljude, on je idiot. Vrlina nikada nije bila tako malo poštovana. Možda u svetu nema mesta za jednostavnost. Pogledajte muke Indijaca u Africi.² Zašto ih ne puštaju u Ameriku?³ Ti jadni ljudi ne piju, ostavljaju na stranu malu sumu za crne dane, rade najbolje što mogu, ne tuku se i ne svađaju, trpe uvrede, a ipak su ozloglašeni. Smatra se da snižavaju životni standard. Da su usvojili princip “oko za oko”, možda bi se najzad smatrali civilizovanim. Pred nama je primer Japana. Jednom ih je pobeda uvela u redove civilizovanih društava ovo sveta.⁴

Ali magarac ima i mlađeg brata, koji je samo malo manje magarac, a to je vo. Izraz “teletov ujak” koristi se u priličnom sličnom smislu kao i reč “magarac”.

¹ Vaišak je drugi mesec (april-maj) hinduističkog lunarnog kalendara.

² Oko dva miliona Indijaca transportovani su kao radnici za otplatu duga u britanske kolonije u Africi i na razne druge strane sveta, počevši od 1834-e godine. Iako naizgled dobrovoljno, ti ljudi su često regrutovani iz lažnih razloga, a uslovi rada bili su eksploatatorski i opasni. Taj sistem rada za otplatu duga trajao je u kolonijalnoj Indiji do ranih godina dvadesetog veka. (Hui and Kambhampati)

³ Moguće je da se odnosi na Imigracioni akt SAD-a iz 1917-te godine, koji je specifično zabranjivao imigraciju iz azijsko-pacifičkog regiona.

⁴ Moguće da se odnosi na pobedu Japana nad Rusijom u rusko-japanskom ratu iz 1904-05.

Neki možda smatraju da je vo kralj svih idiota, ali to nije moje gledište. Vo se pobuni ponekad. S vremena na vreme, čak ćete sresti i tvrdoglavog vola. On izražava svoje neraspoloženje na mnogo različitih načina, i kao takav rangiran je ispod magarca.

Dva vola seljaka Đurija zvala su se Hira¹ i Moti². Pripadali su soju Pačai. Lepi, vredni i visokog stasa. Pošto su poživeli zajedno nekoliko dana, oni su stvorili bratsku vezu. Oni bi, sedeći licem u lice ili jedan pored drugog, otpočeli nemu razmenu mišljenja. Kako su razumeli neizgovorene misli onog drugog, ne možemo reći. Bez sumnje, oni imaju neku skrivenu sposobnost, koju čovek, koji tvrdi da je najveće od svih živih bića, nema. Ljubav su ispoljavali tako što su lizali i njuškali jedan drugog. Nekada, oni bi čak i prepleli rogove. Ne zbog sukoba, nego iz zabave, iz naklonosti, kao kada se veza između prijatelja produbi, pa odmah krenu sa grubostima. Kad nema toga, to prijateljstvo ostaje slabije, pliće, takvo na koje ne možeš da se osloniš. Kada god su bili upregnuti u plug ili u teretna kola, i hodali naporedo trzajući vratovima, svaki bi se trudio da ponese veći deo tereta. A kada bi ih poslepodne oslobodili ili uveče posle dugog radnog dana, oni bi lizali jedan drugog da otklone iscrpljenost. Kada bi jaslje bile napunjene uljanim pogačama i slamom, oni bi ustali, zaronili glave unutra, i seli – istovremeno. I ako bi jedan okrenuo glavu na stranu, i drugi bi.

Jednog dana, dogodilo se da je Đuri poslao ova dva vola u kuću svoga šuraka. Volovi nisu imali pojma zbog čega su ih poslali. Oni su pretpostavili da ih je njihov gospodar prodao. Ko može reći da li su bili srećni ili uvređeni što su prodati, ali Đurijev šurak, Gaja, morao je da škrguće zubima dok je odvodio ove volove kući. Ako ih je gonio odpozadi, oni bi skretali ustranu; ako bi zgrabio povodac i povukao ih spređa, oni bi se opirali vukući unazad. Ako bi ih udario, oni bi spustili rogove i mukali. Da ih je Bog obdario sposobnošću govora, oni bi pitali Đurija – “ zašto teraš od sebe nas jadne duše? Služili smo te najbolje što smo umeli. Ako nisi zadovoljan našim učinkom, mogao si nas naterati da radimo više. Bili smo spremni da umremo pod tvojim jarmom. Nismo se nikada žalili na hranu. Što god da si nam dao, mi smo pognuli glave i jeli. Pa zašto si nas onda prodao ovom tiraninu?”

Dva vola stigla su u svoju novu kuću uveče. Iako gladni još od jutra, nijedan nije zaronio glavu u jaslje kada su ih doveli do njih. Bilo im je teško na srcu. Mesto koje su smatrali domom bilo im je oduzeto. Ova nova kuća, novo selo, novi ljudi – sve je izgledalo strano.

Posavetovali su se jedan sa drugim na svom neizgovorenim jeziku, pogledali jedan drugog ispod oka, i legli. Kada je san zahvatio selo, otkinuli su se sa svojih povodaca i krenuli kući. Povoci su bili dosta jaki. Niko nije mogao da zamisli da bi vo mogao da ih pokida, ali su ova dva vola u tom trenutku izvukli dvostruku snagu iz sebe. Samo jedan ili dva trzaja bili su dovoljni da se konopci pokidaju.

Kada se Đuri ujutru probudio, video je volove na pašnjaku – prepolovljeni konopci landarali su im niz vratove, bili su do kolena prekriveni blatom, a oči su im sijale od prkosne ljubavi.

¹ Dijamant.

² Biser.

Đurijevo srce je poskočilo kada je video volove. Potrčao je i zagrlio ih. Razneženi zagrljaji i poljupci pružali su lepu sliku.

Dečaci iz kuće i iz sela okupili su se i pozdravili volove srdačnim pljeskanjem. Ovaj događaj, iako ne bez presedana u istoriji sela, ipak je bio značajan. Grupa dečaka odlučila je da hrabre životinje treba nagraditi. Neki su doneli roti¹ od svoje kuće, neki džageri², neki mekinje, a neki slamu.

“Niko nema ovakve volove,” rekao je jedan dečko.

Drugi se složio. “Došli su dovde sasvim sami.”

Treći je izjavio, “To nisu volovi, nego reinkarnirani ljudi.”

Niko se nije usudio da protivreči ovoj tvrdnji.

Kada je Đurijeva žena ugledala volove na vratima, ona se obrecnu. “Kakvi neposlušni volovi! Nisu ni jedan dan radili na novom mestu, a već su se nadigli i dotrčali.”

¹ Pljosnat hleb napravljen od brašna od celog pšeničnog zrna; temelj ishrane u severnoj Indiji.

² Nerafinisani smeđi šećer, dobijen iz palminog soka

Đuri nije mogao da proguta optužbe protiv svojih volova. “Kako su to neposlušni? Mora da ih nisu nahranili. Šta onda da rade?”

“Baš, jer samo ti znaš kako da brineš o volovima,” odgovori njegova žena nadmeno. “Svi drugi ih teraju da žive na vodi.”

“Ako su nahranjeni, zašto bi pobjegli?” navaljivao je Đuri.

“Pobjegli su jer, za razliku od tebe, članovi moje porodice ne maze volove kao neki idioti,” odbrusi njegova žena. “Ako ih hrane, oni ih i pritiskaju da obrađuju njive. Pošto ova dvojica izbegavaju rad, nije čudo da su pobjegli. Da vidim sada kako će dobiti uljane pogače i mekinje. Neću im dati ništa osim suve slame; neka jedu ili neka crknu od gladi.”

To se i obistinilo. Radniku sa imanja strogo je naloženo da ovim volovima ne da ništa osim suve slame.

Kada su volovi gurnuli glave u jase, hrana je imala prazan ukus. Nije bilo glatkoće, sočnosti. Kako su mogli da jedu? Oni su sa nadom pogledali ka vratima.

“Zašto ne staviš neku uljanu pogaču u jase?” zapita Đuri radnika.

“Gazdarica će me ubiti.”

“Onda uradi to krišom.”

“Ne, brate. I ti ćeš, takođe, malo pomalo početi da pevaš istu pesmu.”

Đurijev šurak došao je ponovo sledećeg dana i odveo volove. Ovog puta upregao ih je u teretna kola.

Nekoliko puta Moti je pokušao da odvede kola u jarak pored puta, ali Hira je vladao situacijom. On je bio strpljiviji od njih dvojice.

Pošto su uveče stigli do kuće, Gaja ih je zavezao debelim konopcima i naučio ih lekciju za neposlušnost od prethodnog dana. Onda im je bacio istu suhu slamu. Svom sopstvenom paru volova, dao je uljane pogače i brašno od mahunarki.

Dva vola nikada nisu bila tako uvređena. Đuri ih nikada ne bi udario ni stručkom cveta. Oni bi poleteli kad bi on samo cokuo jezikom. Ovde su ih istukli. I kao da agonija od povređenog ponosa nije bila dovoljna, morali su i da se zadovolje suvom slamom. Nisu bacili nijedan pogled na jase.

Sledećeg dana Gaja ih je upregao u plug, ali bilo je kao da su se njih dvojica zakleli da ne pomere noge. On se umorio udarajući ih, ali se nisu ni mrdnuli. Ali kada je okrutni čovek udario Hiru nekoliko puta po nosu, Moti je izgubio hladnokrvnost. On se oteo zajedno sa plugom. Plug,

konopac, jaram, amovi – sve se raspalo u komadiće. Da nije bilo ogromnih konopaca oko njihovog vrata, oni nikada ne bi bili uhvaćeni.

“Bekstvo je besmisleno,” reče Hira na njihovom neizgovorenim jeziku.

“Izgledao je rešen da te ubije,” odgovori Moti na istom jeziku.

“Sada nas čekaju teške batine.”

“Pa neka bude. Mi smo rođeni kao volovi; ne možemo zadugo izbegavati batine.”

“Gaja trči prema nama sa dva čoveka. Naoružani su štapovima.”

“Šta misliš, da se malo našalim sa njim?” reče Moti. “On ima štap.”

Hira ga je smirivao. “Ne, brate. Ustaj na noge.”

“Ako me udare, ja ću oboriti par njih.”

“Ne; to je protiv našeg uverenja.”

Moti se stresao u sebi. Gaja stiže, uhvati ih za povodac i krenu. Bilo je dobro da ih nije odmah istukao, inače bi Moti poludeo. Opažajući Motijev zloban pogled, Gaja i njegovi pomoćnici mislili su da je mudro da odlože kažnjavanje.

Tog dana ponovo su dobili istu suhu slamu. Stajali su pored nje čuteći. Ljudi iz kuće seli su za svoj obrok. Upravo onda, iz kuće se pojavila mala devojčica sa nekoliko rotija, kojima je nahranila volove i zatim otišla. Kako može jedan roti da zasiti glad vola, ali njihova srca htela su da puknu. Kuća mora da pripada nekom gospodinu. Devojčica je bila Bajronova. Njena majka bila je mrtva a maćeha ju je tukla, tako da je ona osetila nekakvu bliskost sa volovima.

Ceo dugi dan dva vola su orala, bila su šibana, i ostala tvrdoglava. Uveče, vezali bi ih za štalu, i tokom noći, ista devojčica bi došla i dala svakome po roti. Raskoš ove ponude ljubavi bila je takva da, uprkos tome što su jeli samo dva zalogaja suve slame, nisu oslabili. Umesto toga, pobuna je gorela u njihovim očima i tekla je kroz njihove vene.

Jednog dana, Moti reče na neizgovorenim jeziku, “Ne mogu ovo više da podnosim, Hira!”

“Šta hoćeš da uradiš?”

“Nabošću jednog ili dvojicu na rogove i zavitlaću ih.”

“Ali znaš li ti, da je ova divna devojčica, koja nas hrani rotijima, ćerka čoveka koji poseduje ovu kuću? Zar neće sirota devojčica ostati siroče?”

“Onda ću nabosti gazdaricu. Ona je ta koja tuče devojkicu.”

“Ali zabranjeno je napadati žene; stalno to zaboravljaš.”

“Ti nas nećeš pustiti da odemo odavde. Slušaj, hoćemo li da se oslobodimo?”

“Da, to prihvatam, ali kako da prekinemo ove debele konopce?”

“Imam ideju – hajde prvo da ih izgrizemo. Jedan trzaj će onda učiniti ostalo.”

Tokom noći, pošto ih je devojkica nahranila rotijima i otišla, njih dvojica počela su da grizu debele konopce, ali ti debeli konopci izmicali su se i nisu se mogli uhvatiti. Jedan neuspeo pokušaj za drugim.

Kućna vrata su se otvorila i pojavila se mala devojkica. Volovi su pognuli glave i počeli da joj ližu ruke, podigavši repove visoko u vazduh. Ona ih pomazi po glavi i reče, “Ja ću vas pustiti napolje. Bežite odavde, inače će vas oni na kraju ubiti. Danas u kući, razgovarali su o tome da nabave konopce za nos za vas obojicu.”

Ona im razveza ulare, ali oni ostadoše na stoje.

Moti zapita na svom jeziku, “Zašto mi ne odlazimo?”

“Mogli bismo,” odgovori Hira. “Ali sutra, ovo dete biće u nevolji. Svi će posumnjati u nju.”

Sasvim bez najave, devojkica zavika, “Ujakovi volovi beže. O, brate! Brate! Oba vola su pobjegla. Dođi brzo.”

Gaja izlete iz kuće i pojuri za volovima. Volovi su trčali. Gaja ih je pratio. Oni su trčali brže. Gaja diže galamu, a onda se vrati u selo da sakupi ljude. Dva prijatelja dobiše priliku da pobjegnu. Šmugnuše u jednom pravcu i otrčase toliko daleko da su izgubili orijentaciju. Poznati put kojim su putovali nigde se nije mogao videti. Suočili su se sa novim selima. Zbog toga su zastali u uglu njive i razmotrili svoj sledeći potez.

“Izgleda da smo se izgubili,” reče Hira.

“Ti si odgalopirao odande. Trebalo je da ga oborimo na licu mesta.”

“A šta bi svet rekao da smo ga oborili? Neka on odbaci svoje principe; zašto bismo i mi svoje?”

Bili su van sebe od gladi. Na polju je rastao grašak; oni počеше da pasu. Svaki čas, zastali bi i osluškivali da li se približavaju neki koraci.

Kada su zadovoljili glad, postali su svesni svoje slobode i počеше da skaču od radosti. Prvo, podrignuli su. Onda su isprepletali rogove i počeli da guraju jedan drugog. Moti je pritisknuo Hiru unazad nekoliko koraka, tako da je Hira pao u jarak. Onda se Hira naljutio. Uspravio se i ponovo se sudario sa Motijem. Moti vide da se igra pretvara u borbu, tako da se povuče.

Ah, šta je sad to? Jedan bik koji muče i napada. Da, to je bio bik! On je prilazio. Dva prijatelja buljila su u taj prizor. Bik je bio građen kao slon. Ako se sukobe sa njim, izgubiće život, ali ako to ne urade svejedno im život neće biti pošteđen. On je i trčao u njihovom pravcu. Kako je strašno izgledao!

“Osuđeni smo na propast,” reče Moti na svom neizgovorenem jeziku. “Kako da pobegnemo? Razmišljaj.”

“Vidiš da hrani svoju sujetu,” reče Hira zabrinuto. “Neće slušati ni molbe ni zahteve.”

“Hajde da bežimo.”

“Bežati je kukavički.”

“Onda umri ovde. Ja odustajem.”

“Šta ako krene za nama?”

“Smisli onda nešto. Brzo.”

“Jedina opcija je da ga obojica napadnemo u isto vreme. Ja ću ga čuvati спреда, a ti preuzmi zadnji deo; dvostrani napad nateraće ga da odskoči. Čim me on gurne, iseci ga po boku. Rizikovaćemo život, ali nema drugog načina.”

Dva prijatelja krenuše na sve ili ništa i skočiše. Bik se nikada ranije nije suočio sa ujedinjenim neprijateljima. Navikao je da se hvata u koštac sa jednim po jednim. U trenutku kada je krenuo na Hiru, Moti nalete na njega otpozadi. A kada se bik okrenuo Motiju, Hira ga povuče natrag. Bik je hteo da ih obori jednog po jednog, ali i volovi su bili iskusni. Nisu mu ostavili nimalo prostora. U jednom trenutku, nesrećni bik bacio se na Hiru sa namerom da ga dokrajči, ali Moti nalete sa strane i probode ga u stomak. Bik se besno okrete, a Hira ga ubode sa druge strane. Na kraju, jadni, ranjeni bik krete da beži, a dva prijatelja su ga još dugo gonila. Toliko dugo da je bik pao iscrpljen. Tek onda su ga njih dvojica ostavila na miru.

Dva prijatelja lunjala su naokolo uživajući u svojoj pobedi.

“Ja sam hteo da ubijem to kopile,” reče Moti na svom znakovnom jeziku.

Hira mu prebaci, “Ne treba da napadaš oborenog neprijatelja.”

“To je samo poza. Treba tako uništiti neprijatelja da se više nikada ne podigne.”

“Kako ćemo se sada vratiti kući? Razmišljaj o tome.”

“Prvo hrana, onda razmišljanje.”

Polje graška stajalo je pravo ispred njih. Moti skliznu u njega. Hira ga je upozoravao protiv toga, ali ovaj nije hteo da sluša. Bili su samo koji korak sa unutrašnje strane, kada dotrčaše dva čoveka sa štapovima i opkoliše ih. Hira je bio kod živice; on pobeže. Moti je bio na navodnjavanom zemljištu. Njegovi papci počеше da tonu u blato. Nije mogao da trči i bio je uhvaćen. Kada je Hira video da mu je prijatelj u nevolji, vratio se nazad. Ako će biti nevolje, oni će u njoj biti zajedno. Čuvari uhvatiše i njega.

Ujutru, njih dvojica bili su zaključani u obor za odlutalu stoku.

Po prvi put u njihovom životu, ceo dan prođe a nije im ponuđeno ni zrno hrane. Kakav je to čovek bio ovaj njihov gazda? Nisu mogli da shvate. Čak je i Gaja bio bolji od njega. Tu je bilo bivola, koza, konja, magaraca, ali niko nije imao nikakvu hranu; svi su ležali kao mrtvi na tlu. Mnogi su bili toliko izmoždjeni da nisu mogli čak ni da ustanu. Ceo dugi dan dva prijatelja gledala su čežnjivo u kapiju ali nisu videli da iko dolazi sa hranom. Onda su počeli da ližu so sa zidova od blata, ali kako je to moglo da zadovolji njihovu glad?

Kada su bez hrane proveli i noć, u Hirinom srcu zapalila se pobuna. “Moti, ja ovo ne mogu da podnesem!”

Moti obori glavu. “Osećam kako život curi iz mene.”

“Brate, ne gubi srčanost tako brzo. Moramo smisliti način da izađemo odavde... Hajde, dođi da probijemo zid.”

“Ja sada ne mogu ništa da učinim.”

“Dakle, da li je to ta snaga kojom si se ponosio?”

“Moj ponos je sav nestao.”

Zidovi zatvora bili su od blata. Ispostavilo se da je Hira bio tvrdi; on uglavi svoje vretenaste rogove u zid i gurnu. Parče blata se otkinu. Njegova hrabrost poraste. On se zatrča i udari zid, ponovo i ponovo, i sa svakim udarcem, blato se polako odranjalo.

Upravo u tom trenutku, čuvar obora stiže sa lampom da bi prebrojao životinje. Spazivši Hirin divlji ispad, čuvar ga obasu udarcima štapom, a onda ga zaveza debelim konopcem.

“Pretučen na kraju,” reče Moti koji je bio ispružen na zemlji. “Šta si postigao?”

“Bar sam isprobao svoju snagu.”

“Šta ti vredi snaga koja te uvaljuje u teže okove.”

“Nastaviću da isprobavam svoju snagu, bez obzira u koliko okova ću završiti.”

“Izgubićeš život.”

“Nije me briga. Završićemo umirući ovde u svakom slučaju. Pomisli, da je zid pao, koliko života bismo spasli? Toliko naše braće je zarobljeno ovde. Nijednom nije dobro. Ako se nastavi ovako, svi će biti mrtvi kroz nekoliko dana.”

“Da, to je istina. Pa onda, pusti me da i ja oprobam svoju snagu.”

I Moti udari svojim rogovima isto mesto na zidu. Mala grudva blata otpade, popravljajući mu raspoloženje. Onda počne da napada zid sa uživanjem, kao da ukršta rogove sa neprijateljem. Najзад, posle dva sata nemilosrdnog udaranja, oko pola metra zida otpade sa vrha. On gurnu ponovo, sa dvostrukom snagom, i pola zida pade.

Pad zida probudi polumrtve životinje. Tri konja iskočiše odatle, praćeni kozama. Bivoli šmugnuše napolje, ali magarci su stajali kao i ranije.

“Zašto vas dvojica ne bežite?” zapita Hira.

Jedan od magaraca odgovori, “Šta ako nas ponovo uhvate?”

“Pa šta? Sada imate šansu da pobegnute.”

“Plašimo se. Ostaćemo ovde.”

Prošlo je više od pola noći. Dva magarca još uvek su stajala, mozgajući – pobeći ili ne pobeći. Moti je pokušavao da oslobodi svog prijatelja od konopaca.

Kako nije uspevao, Hira reče, “Idi ti, mene ostavi ovde. Možda ćemo se ponovo sresti jednog dana.”

Moti se izmaknu. “Da li me smatraš toliko sebičnim, Hira? Ti i ja smo zajedno već toliko dugo. Sada kada si ti u nevolji, zar te ja moram ostaviti i otići?”

“Bićeš surovo kažnjen,” reče Hira. “Oni će znati da si ti ovo uradio.”

“Nije mi bitno što ću biti istučen za isti zločin zbog kojeg si ti vezan,” odgovori Moti sa ponosom. “Barem smo spasli živote nekoliko životinja. Zar nas one neće blagosiljati?”

Govoreći to, on bocnu magarce svojim rogovima, izgura ih iz ograde, a onda se vrati i zaspao pored svog prijatelja.

Uzbuna koja je zahvatila upravnika, čuvara i druge radnike u zoru ne treba ni da se opisuje. Dovoljno je reći da je Moti dobio dobro batinanje i da je i on bio vezan debelim konopcem.

Nedelju dana dva prijatelja ostali su okovani. Nije im dobačen nijedan stručak sena. Da, jednom dnevno dobijali su vodu. To ima je bilo glavno sredstvo za preživljavanje. Postali su tako slabi da nisu više mogli da stoje na nogama. Rebra su počela da im štrče.

Jednog dana, ispred obora se začuše udarci bubnjeva, i do popodneva, sakupi se oko pedeset do šezdeset ljudi. Dva prijatelja su izvedena napolje i istimarena. Ljudi bi došli, pogledali im u lice, i odlazili, razočarani. Ko bi kupio tako mršave volove?

Onda naiđe bradati čovek sa crvenim očima i okrutnog ponašanja. Počeo je da razgovara sa upravnikom dok je gurneo i bockao dva prijatelja po sapima. Kada su mu videli lice, volovi su instinktivno zadrhtali. Nisu imali iluzije o tome ko je on i zašto ih procenjuje. Oni pogledaše jedan drugog sa strahom u očima i oboriše glave.

“Mi smo pobegli iz Gajine kuće bez razloga,” reče Hira. “Sada su naši životi izgubljeni.”

Motijevom odgovoru nedostajalo je ubeđenosti. “Kažu da Bog ima milosti za svakoga. Zašto nama ne pokaže malo milosti?”

“Da li ćemo živeti ili umreti, Bogu je svejedno. Pa, to je dobro, bar ćemo ubrzo biti sa njim ... Jednom nas je spasao preko one male devojčice. Zar nas neće opet spasti?”

“Ovaj čovek će nas pogubiti. Zapamti šta ti kažem.”

“Pa šta?” Meso, koža, rogovi, kosti – biće od koristi nekome.”

Posle prodaje, dva prijatelja pođoše sa bradatim čovekom, dok su im se tela tresla od čistog užasa. Suviše slabi da hodaju, jadni volovi su se ipak teturali napred u strahu, jer onog trenutka kad bi usporili, čovek bi ih zviznuo šibom.

Na tom putu, oni naiđoše na krdo krava i volova koji su pasli. Životinje su izgledale srećne, zdrave, i razigrane. Dok su neke izvodile nestašluke, druge su sedele, preživajući sa slašću. Kako su srećan život one vodile, a ipak kako su bile sebične. Ni jednu nije bilo briga što su dvojica njihove braće, uhvaćena u kandže kasapina, bila očajna.

Uskoro ovoj dvojici sinu da im je put poznat. Da, ovo je isti put kojim ih je Gaja odveo. Počeli su da nailaze na ista polja, iste bašte, i ista sela. Sa svakom sekundom koja bi prošla, njihov hod bi se ubrzao. Iscrpljenost, slabost, nestale su.

“Aha! Evo ga! Naš rođeni pašnjak. Evo ga bunar iz koga smo izvlačili vodu za njive. Da, ovo je taj bunar.”

Moti reče, “Naša kuća je blizu.”

“Božja milost,” odvrati Hira.

“Ja počinjem da trčim ka kući.”

“Hoće li nas on pustiti?”

“Ja ću ga baciti na zemlju.”

“Ne, ne; hajde da otrčimo do štale. Kada stignemo tamo, odbićemo da hodamo.”

Ošamućeni od uzbuđenja i veseli kao telad, njih dvojica otkaskaše kući. “Evo naše štale!” Otrčaše do štale i ukopaše se tu, dok je bradati čovek stizao odmah za njima.

Đuri je sedeo ispred kuće, grejući se na suncu. Čim je ugledao volove, otrča do njih i izgrli i jednog i drugog. Iz njihovih očiju počеше da teku suze radosnice. Jedan je lizao Đurijevu ruku.

Bradati čovek stiže i zgrabi konopce volova.

Đuri reče, “Ovo su moji volovi.”

“Kako su tvoji? Kupio sam ih u oboru za izgubljenu stoku.”

“Ja mislim da si ih ti ukrao. Odlazi u miru. Volovi su moji. Ako ih ja prodam, onda će biti prodati. Kako bilo ko drugi može imati pravo da ih proda?”

“Otići ću u policiju.”

“Ovi volovi su moji. Dokaz je to što stoje na mojim vratima.”

Razjaren, bradati čovek pođe da silom odvuče volove. Moti zamahnu rogovima. Čovek pade na leđa. Moti pojuri na njega. Čovek potrča, a Moti potrča za njim. Kad se nađe van granice sela, Moti stade ali ostade tu da drži na oku bradatog čoveka. Čovek je prosipao pretnje, dobacivao uvrede, i bacao kamenje izdaleka. A Moti je stajao na svojoj stazi kao pobednički ratnik. Ljudi iz sela uživali su gledajući taj prizor i smejali su se.

Pošto je bradati čovek otišao pobeđen, Moti se vratio šepureći se.

Hira reče, “Uplašio sam se da ga možeš ubiti u besu.”

“Da me je uhvatio, ja bih ga ubio.”

“Sada se više neće vraćati?”

“Ako se vrati, ja ću se dobro pobrinuti za njega. Baš da vidimo kako će nas vratiti natrag.”

“Šta ako puca u tebe?”

“Pre bih umro nego da padnem njemu u šake.”

“Naš život niko ne ceni.”

“Zato što smo glupaci.”

Nedugo zatim, jasje su bile napunjene uljanim pogačama, slamom, mekinjama i zrnavljem, i dva prijatelja su prionula na jelo. Đuri je stajao milujući ih, a tuce dece motalo se naokolo, uživajući u toj predstavi. U celom selu vladao je duh svečanosti.

U tom trenutku, stiže gazdarica i poljubi obojicu u čelo.

KRAJ

Reference (na engleskom)

Hui, Neha and Uma Kambhampati. "The Political Economy of Indian Indentured Labour in the 19th Century." University of Reading, 2020.

<<https://www.reading.ac.uk/web/files/economics/emdp202016.pdf>>.